

ANTONIO ZAVALA, S. I.

TEPAI BERTSOLARIA

Akilino Izagirre Amenabar (1906-1971)

JB-960

-10681

ZEPAI BERTSOLARIA

(Akilino Izagirre Amenabar)

(1906 - 1971)

AUSPOA LIBURUTEGIA

107

COLECCION AUSPOA

**Administración: Plaza de Santa María, 2 — Tolosa
(Guipúzcoa-España) Tel. 661612**

**Dirección: Rvdo. P. Antonio Zavala, S.J. Colegio de
S. Ignacio. Ategorrieta. — San Sebastián.**

ORDAINDU BEARRAK:

**Urte betekoa: 420 pezeta
Ongilleak: 700 »**

**Atzerrian: 560 pezeta
Ale bakarra: 50 »**

ANTONIO ZAVALA, S.I.

ZEPAI BERTSOLARIA

(Akilino Izagirre Amenabar)

(1906 - 1971)

AUSPOA LIBURUTEGIA

1971

© Auspoa Liburutegia
Tolosa (Guipúzcoa)

Depósito Legal. S. S. 534/71
IZARRA - Peña y Goñi, 13
San Sebastián - Octubre 1971

ARKIBIDEA

Zepai bertsolaria	9
Zenbait bertso	20
Puntuan	39
Zenbait ateraldi	48
(1932) Bertso Berriak Errezilko baso-muti- llak jarriak	54
Zenbait txapelketa	59
Oroipen batzuk, Iñaki Alkain-ek	71
Donostiako Loiolan (1969/VII/31)	95
Donostiako Loiolan (1970/VII/31)	116
Zepai zanari, Arozamena-k	135

ZEPAI BERTSOLARIA

Zepai bertsolaria Azpeitiko kalean jaio zan, 1906 urteko Ilbeltzaren 15an, bañan Errezilko Zepai baserrian azi zan. Etxe ontatik zertorkion, beraz, izengoitia.

Izen-deiturak, Akilino Izagirre Amena-bar zituan.

Gazte xamarretik asi zan bertsotan. Amasei edo amazazpi urtetan kantatutako bertso bat, liburu ontan arkituko du irakurleak.

Bertsolariya aldizkaria asi ta berealaxe, 8garren zenbakian, 1931/XI/8an, Erreteriko Juan Zabaleta bertsolariak bertso batzuek jarri zituan Zepairentzat. Onek artean ogei ta bost urte zituan, bañan Erreterin bertsolari eza-guna zan. Aitormen au egiten dio Zabaletak:

Etorri bikañeko
bertsolai zuzena,
zeñek berdinduko du
zure almazena?
Arrituta utzi zuen
ango jende dena,
oraingo gaztietan
zu zaude onena.

Zabaletak dionez, urte t'erdi edo bi inguru zan, alkarrekin saio bat egiña zutela. Ura gogoratuta, Zabaletak nai zuan Zepai ere *Bertsolariya* aldizkarian bertso jartzen astea. Bañan Zepai bertsoak aotik aora kantatzeko jaioa zan, ez ordea paperetan jartzeko.

Andik urte batzutara, 1935 ta 1936 urtean, *Lenengo* ta *Bigarren Bertsolari-eguna* ospatu ziran. Zepaik ere kantatu zuan, eta bietan irugarren gelditu. Orduan Euskalerra guziak ezagutu zuan bertsolari au.

Zepai gaztetan baso-lanean jarduna zan. Bañan gero argin ikasi zuan. Eta argin-lanetan, Txirritak oi zuan bezela, toki ta erri asko korritu zituan: Arantzazu, Legazpia, Idiazabal eta abar eta abar.

Donostiko zerbezerian ere lan egin zuan; bost bat urte egin zuan emen, Uzta-

pide lagun zuala. Antiguako bertsozaleak ondo gogoan dituzte oraindik ere bertsolari auen garai artako bertso-saioak.

Zepai, Agustina Mujika Intxausti-rekin ezkondu zan, 1946 urteko Ilbeltzaren 31an. Andregaiia Ursuarangoa zuan; ballara ori len Segurakoa zan, ta gaurko egunez, berriz, Idiazabalkoa.

Seme bakarra izan zuten, Alejandro, 1946 urteko Azaroaren 15an jaioa.

Urte bereko Apirillean taberna idiki zuten, Etxegarateko aldaparen asieran ezkerretara, kamio ertzean. Basarrik onela dio taberna edo ostatu onezaz:

«Oso ezaguna zan Zepairen etxea: jantoki ona, ostatu ona. Billatzen zuen kamiotako txofer jendeak, eta txofer asko sartzen dan tokia ez da jantoki txarra izaten. Txoferrak jakiten dute ondoen bazter guzietako berri.» (1)

Zepai bertsolari bezela zer izana dan eta bertsolaritzak zerbaiteren zor ba ote dion, onela adierazi du Basarrik berak:

«Gazterik asi zan nabarmentzen bertsolari modura. Urte gutxian oso sonatu egin zan Zepai.

---

(1) *La Voz de España*, 1971/VII/27.

Eztarri indartsua zuen ikaragarri: boza aundiko bertsolaria zan. Garai aietan etzan izaten mikrofonorik eta altabozik. Plaza librean kantatzeko alderdi aundia zan boza garbiaren jabe izatea.

Zepairen zenbait bertso ta Zepairen ateraldi asko, batez ere, nekez aztuko dira.

Erriak ikasi zituen, eta erriak bein ikasten duena, ezpainenetik ezpainenara joaten da zabalduaz. Umorea saltzeko zuen, eta gusto samarreko tokian bildutakoan, benetako pestak egiten genitun arekin.

Amaika parre-algara eder eragiñerazi zidan neri bere denboran. Aiek gozamenak artzen genitun arekin biltzen giñanean!

Txirrita, Gaztelu ta Frantzesia il ziranean, utsune aundi bat izan zan Euskalerrian; bertsolari utsunea, alegia.

Txapel eta Zepai bi koñaduak izan ziran okerra erremeritu zutenak.

Deiak jasotzen asi ziran erri batetik eta bestetik. Joan eta kantatu egiten zuten.

Bertsolaritzak betiko galdu bear zuela zirudien denbora triste aietan, bi gizon aukeratu aiegindu ziran eusten. Etzan itzali su guzia, aueri esker.

Geroxeago lagun Uztapidek eta biok urte asko egin genitun alkarrekin erriz-erri, aien bideari jarraituaz.

Gaur bertsolaritzak ez du itzaltzeko arrixkurik. Egundo baiño ugariago ditugu bertsolariak, eta balio aundikoak ez gutxi.» (2)

Basarrik esan bezela, umore aundiko bertsolaria izan zan Zepai, baita ere zorrotza ta aguroa. Alderdi on guziak etzitan berekin izango, bañan oiek beintzat bai.

Azkeneko urte auetan oso gutxi jarduten zan jendearen aurrean. Erriz-erri kantatzeari utzita zegoan, ta bere ostatu-lanetan txintxo ta xuxen jarduten zan.

Bearbada, Donostiko Loiolan egin zituan jendearen aurrean azkeneko bi saioak. San Inazio egunez urtero etortzen zan ballara ontara, Uztapide ta Arozame-narekin bertsotan egitera. Zorionez, bi saio auek jasotzeko egokiera izan genduan, eta liburu ontan ditu irakurleak.

Urtero omenaldi bat egiten zaio Donostian bertsolari bati. Jose Salaberria jaunak eratzen du. Ta jendeak berak aukeratzen du urrengo urtean zein bertso-

---

(2) *La Voz de España*, egun berean.

lari omendu bear dan. Orain artean Uztapide, Xalbador ta Lasarte izan dira; urrengorako Mattin dago aukeratua.

Nik nere kiko pentsatzen nuan Mattin-en urrengoa edo, Zepai izango zala. Ondo merezia zuan aitormen ori Euskalerriarengandik, eta ala egingo zitzaiola ez nuan dudik egiten. Ta Zepairen bertso-liburua ordurako egitea pentsatzen nuan. Ain zarra ere etzan: 64 urte. Bañan erioak aurrea artu digu danori, bai jende aukeratzalleari, bai omenaldi antolatzalleari ta bai liburua prestatu bear zion oni ere.

Txapel zanarekin ere gauza bera gertatu zitzaidan. Beste abixu bat, beraz, bertso-biltze au presakako lana dala...

Ala ere Zepairen libururako lan geiago egiña neukan: Loiolako bi saio oiek, aotik aorako bertso asko ta zenbait ateraldi ere bai, nere karpitetara sartuta zeuden.

Ortaz gañera, orain baño len ere argitaratuak ditugu Zepairen bertso batzuk: Auspoa 18-19, 227 orri-aldetik; Auspoa, 42, 131 orri-aldetik, Auspoa 67, 21 ta 69 orri-aldeetan; ta Auspoa 92, 91 garrenean.

Zepai bertsolaria Santiago bezperan, 1971/VII/24an alegia, joan zitzaigun, gi-

beleko gaitz txar batek jota. Ez det uste gaitz luzerik izan zuanik.

Beintzat, olakorik ezertxo ere uste ez nuana, Santiago goizean Errenterian nintzan, egun artako bertso-saioa lasai asko entzuten, eta ura zirrara bukaeran Gorrotxategik bertso au kantatu zuanean:

Danok eskertuz buka
nai det bertso-lana,
berri triste bat eldu
zaigu guregana:
Zepai bertsolaria
da mundutik juana;
euskaldun bezela au
eskatzen detana:
bere animan alde
otoi bero bana!

Ta arratsaldeko seiretan illeta izan zan. Andik bi egunera onela zion Basarrik periodikoan:

«Arrigarrizko jendetza Idiazabal-go eliz nagusian. Alde guzietako bertsozale zintzoak an bildu zirala esan bear. Zenbat aurpegi ezagun! Zenbat tokitako jendea gero!

Ildakoaren illoba, D. Migel Eizmendi,

Txapel bertsolari zanaren semea, meza-
-emale.

Meza santua eskeintzeko denboran,
bederatzi bertsolari igo ziran aldarera,
ta bakoitzak bertso bana kantatu.

Negarrez eliz barruko kristauak Nola
ez!» (3)

Izan ere gorputzaren aurre-aurretikan
kantatu zuten. Eliza bete-beterik zegoan,
bañan an etzan txintik ere aditzen, ber-
tsolarien kantua izan ezik. Tristuraz be-
tetakoa, noski, azken agur ura, bañan
bai ederra ere! Olako gizonari zegokion
neurrikoa, esango nuke.

Onako bertso auek kantatu zituzten:

Jose Lizaso-k:

Euskalerria etzan
gaur goizean alai,
ez geiegi illundu,
arreba ta anai:
Pixtuko ote gera?
Sinisten duna bai!
Laister gera gu ere,
egon zaitia zai;
egun aundira arte
agur, lagun Zepai!

---

(3) *La Voz de España*, 1971/VII/27.

Uztapidek:

Akelino, lagunak
giñaden munduan,
amaika alaitasun
igaro genduan,
oraindiokan ere
daduzkat goguan;
eskari auxen diot
nik otoitz-moduan:
emen il dana pixtu
dedilla zeruan!

Jose Agirre-k:

Gure Akelino gaur illa dago,
bizi genduan lenago;
makiña batek jokatuko zun
arek baño okerrago;
deskoidatzia baleike baña
seguru-seguru nago
zeruko aingeruk gaur badutela
beste lagun bat geiago.

Etxeberria-k:

Ai, Akelino biotzekua,
or zaude zu ill-otzian,
nere biotza dardaraz jarri
zu il zerala aitzian.
Zer ustrasuna utzi dezuen
Euskalerrien ertzian!
Aber alkarri esku ematen
dioun zeruan sartzian!

Batista Kortajarena-k:

Ai, Akelino, au bota gabe
orain ez dizut utziko:
mundu ontako gure izaera
degu denbora gutxiko,
orain bistatik bazuaz eta
geio etzaitut ikusiko,
arren zerura jun zaitezela
eternidade guziko!

Lazkao-Txikik:

Nere agur bat Zepai lagunai
eman nairik azkenean,
il zaigulako, berriro ere
pizteko itxaropenean;
aitzaki edo pekatuen bat
bazun eriotzako unean,
barkatu eta artzazu, Jauna,
zeorren aldamenean.

Imanol Lazkano-k:

Gizon guziak illunak gera
eriotzako orduan,
bañan bakoitzak badaki berak
iltzea nola zor duan;
geienaz ere iru edo lau
egun dauzkagu munduan,
ta, Akelino, berriz ere aurki
gera alkarren onduan.

Basarrik:

Ai, zure kantuz alaitu zendun
makiña bat lagunarte,
zure ezpañak, Zepai maitia,
azkena kantatu dute;
zure ordua iritxi da ta
guria ez da aparte,
lagun maitia, agur da agur,
agur egun aundira arte!

Mitxelena-k:

Ai, Akelino, erri guztia
zuri laguntzen emen da,
eriotzeko il bear ori
ain tristea izaten da;
zeru eder bat au utzi eta
ondorenian omen da,
zu ere antxen izan zaitela
jendea akordatzen da.

Jai-eguna baitzan, bertsolari asko ta
asko an da emen bertsotan ziran; orre-
gatik erdiak baño geiagok ezin etorria
izan zuten.

Goian bego Zepai bertsolari zana!

A. Z.

ZENBAIT BERTSO

Zepaik, amasei-amazazpi bat urte zitu-
tuala, Azpeitiko Loiolako Aizpuru base-
rrian denbora-aldi bat igaro zuan. Ta
arbi-ostroa biltzen ari zan egun batean,
or azaltzen zaizkio Azpeitiko eiztari ba-
tzuk, zazpi bat zakurrekin, zalapartan,
eta onela galdetzen diote:

—I, gazte, erbirik ikusi al dek?

Ta Zepaik bertso onekin erantzun zien:

Erbiyak irten dizute
beko pendizetik,
bera aurrian jua da,
zakurak atzetik;
zazpi tiro tira ta
ala ere zutik,
mendi gañian gora
ankak jaso zetik. (1)

* * *

---

(1) Bertso au Zepaik berak emana degu.

Bañan Txirritarena bezela ematen da Auspoa-ren
18-19'garrenean, 188 orri-aldean.

Ta Auspoa-ren 95-96'garrenean, 83 orri-aldean,
Azkoitiko Diyo Otsolarre-rena dala esaten da.

Zepai baso-lanean ari z a n kuadrilla batekin. Egun batean ikazkin batek ardia nola arrapatzen zuan ikusi zuten. Gero, alkar topo egin zutenean, bertso au kantatu zion Zepaik:

Enuen uste zu're
ola ziñanikan,
oraiñ ezta zuretzat
bire berdiñikan;
estrapuzu galanta
baezu egiñikan,
ostu dezun ardiya
jaso eziñikan. (2)

* * *

Artzai bati mendian kantatua:

Arrapatua zera
bakiña bat larre,
eta kontari dago
eztala ezerre;

Aiako Olaberri baserrian jaio ta gaur Erreteriko Zelaitxo-n bizi dan Agustin Lertxundi-k beste one-la eman digu bertso au bera:

Neonek ikusiyak — natorren biretik;
erbiya aurrian da — txakurrak atzetik,
eiztariyak tiroka — baño urrutitik,
mendiyak betik gora — anakak jaso zetik.

(2) Zepairi jaso.

an eztezu egingo
emen aña parre,
pâtu baño naio du
inpernuan erre. (3)

* * *

Azketa Errezil'ko mutilzar bat zan.
Bertsotan pixka bat ere egiten zuan.
Egun batez, bertso au bota zion Zepaik:

Edozer gauza esaten du orrek
jartzen bazaio kasketan,
Afrika'ko moruak aña
oraindik eztaki izketan;
errespeto geio ezpadaukazu
zere erriko pestetan,
plazara geio atera gabe
egon zindezke Azketa'n. (4)

* * *

Zaldibiko amerikano bati kantatutako
bertso pareá:

Animaliya besterik
eztan basuetan,

---

(3) Zepairi jasoá.

(4) Zepairi jasoá.

neke galantak egiñaz
beren besuetan,
errira bajatu gabe
urte osuetan,
ez gu emen bezela
beti bertsuetan.

Balore aundiya dute
ardi ta beietan,
kilometruak asko
diran mendiyetan,
mezikan entzun gabe
dabiltza jaietan...
Neuk enuke bizi nai
alderdi aietan! (5)

* * *

Bein batez, republika baño lenago, Txapel ta Zepai bertsotan ziran Azpeitiko Loiolan. Ta kantuan ari-ari zirala, bertso pare au bota zuan Zepaik:

Euskalerritik neskatxa asko
kanpo-erritara igesi,
ara juanda kastillanuz
aguro tratatzen asi;
andikan laster etortzen dira
beren nobiyo ta guzi,

---

(5) Zepairi jaso.

belarrimotzen fundamendiya
ortik sortu zan lenbizi.

Kastillano asko argatik dabil
Euskalerriko partian,
zar eta gazte emen dabilta
danak naspilla batian;
enganiyua sartzen ai dira
gazteriyen biyotzian,
euskaldun neskak, argi ibilli
oik ola'abiltzan artian. (6)

* * *

«Bertso au Oiartzunen guda aurretik
abestua Txirrita eta Zepai bertsolariak.

Egun artan Oiartzunen aizkolariak
omen ziran. Ez dakigu apostua ala ager-
keta izan zan. Eta aiek ikustera-edo eto-
rria omen zan Uzkudun-dar Paulino, ga-
rai artan oso izen aundikoa.

Ori jakiñik, Txirritak, bera gorald
naiaz, bertsoa abestu omen zuen, eta ber-
tsoaren amaiera au izan omen zan:

---

(6) Lenengo bertsoa, Zepaik berak emana; biga-
rrena, Aiako Olaberri baserrian jaio ta gaur Erren-
teriko Zelaitxo-n bizi dan Agustin Lertxundi-k ema-
na.

baldin plaza ontan arkitzen bada
altxa dezala besua.

Uzkudun-engatik noski. Eta Zepaik ondorenean au erantzun:

Ez da posible ondo neurtzia
Uzkudun orren kemenak,
orain artian bentzutu ditu
azaldu diran geienak.
Jakiñan gañin jartzera nua
lenago etzekitenak:
gure errian jaiotzen dira
orlako asta-kirtenak». (7)

* * *

Bertso au ere or nunbait Zepaik kantatua da:

Nere denboran ez naiz egondu
kantatutzeko bildurrez,
nere bertsoa aditutuzian
jarriko zerate parrez:
etxera in da andria erritan,
ume txikiak negarrez...

---

(7) Argitasunak eta bertsoa: Dionisio Mitxelena, Oiartzun. Onek Oiartzungo Borkondo baserrian jaio ta gaur Arragua auzoan bizi dan Leontzio San Sebastin-en aotik jaso ditu.

Gauz oiek danak pentsatu eta
etziok ezkontzen errez! (8)

* * *

Errezilko baserritar bat, izugarrizko
artalekuak eta abar zituala esaten ari
zan. Orduan bertso au kantatu zion Ze-
paik:

Danak beteta dauzkat
ganbara ta borda,
anea pasakoak
eunen bat korda,
etxeratzeko're oraindik
beste puska't or da,
olako nekazarie
Errezillen nor da? (9)

* * *

Bein batez, Ernanin, bertsoan ari zi-
ran Zepai ta beste bertsolari bat. Nola-
bait ere bertsoa bukatu bear ta beste
orrek alua esan zion Zepairi. Au sentitu-
ta jarri zan, ta bertso onekin erantzun
zion:

---

(8) Sebastian Salaberria, Oriamendi, Aiete, Do-
nostia.

(9) Bizente Mujika, Etxaburu, Ormaiztegi.

Umildadia urruti eta
errespetua atzian,
edozein gauza esaten degu
txoro-aiziak jotzian;
len esan dezun arrazoi orrek
pena eman dit biyotzian...
Alurik eztu berriz esango
jotzen badet kokotzian! (10)

* * *

Zepaik Donostian San Tomasetan:

Errespetuan kantatu zugun
tokatutzen dan modura,
bata bestiak istimatzeke
sortu giñaden mundura;
nei pentsamentu txarrikan etzat
beñe etortzen burura:
Santo Tomasi eskatzen diot
sartu gaitzala zerura. (11)

* * *

Bein batez Igeldon kantatua:

Nik banuan anai bat
gerra ortan illa

---

(10) Anton Kortajarena. Zizurkil.

(11) Pello Saikola bertsolaria, Zestua.

ta berakin badira
makiña bat milla;
ez anaia zalako,
ura zan mutilla!
Deseo det zeruan
gertatu dedilla. (12)

* * *

Gosetearen garaian, 1941 edo 1942 urtean alegia, ematen zuten ogi-puska ere ain beltza ta itxusia zanean, bertso au kantatu omen zuan Zepaik, erri-pesta batzutan:

Dударик gabe gaurko onetan
nêtzat dator erasua,
bañan nik laister garbituko det
emen dijuan kasua:
juxtu-juxtuan ematen dute
azienda oiek pausua,
ez al dakizue guk jaten deula
oik biar zuten pentsua? (13)

* * *

«Danok dakigu guda ondoren gosete aundia izan zala. Garai artan bizi zan

---

(12) Balentin Zamora, Leku-eder, Igeldo.

(13) Pio Retegi, Arane, Oiartzun.

Oiartzunen gaztetan palankaria izandako gizona, Esnaola. Onek palanka batzuek bota omen zituen *Beko Plazan*, eta lendarbizikoak, an dagon nesken eskolako teillatuan erori eta teilla asko apurtu omen zitun.

Ondoren bertsolariak, eta aietako bat Zepai. Asi omen ziran batak bat eta besteak bestea, eta onek bertso au abestu:

Ez da posible ondo neurtzia
gizona orren indarrik,
zenbaitentzako ez da izaten
ezerik eta igarrik;
oraingo aldian ez dala baiña
jaten txuleta ederrik,
emengo teillatuk austeko ez da
areoplanuen bearrik». (14)

* * *

Oiartzunen bein batez kantatua:

Mutil koskorra nitzan artian
ikasi nuen dotriña,
geroztikan au serbitutzen
saiatzen naiz alegiña;

---

(14) Argitasunak eta bertsoa: Oiartzungo Dionisio Mitxelenak, Leontzio San Sebastian jaunari jasota.

ara emen nun sortu leiteken
gañera euskaldun fiña,
obe genduke emen orrela
beti biziko bagiña. (15)

* * *

«Oraingo au bertso-saioaren aseran
kantatu zuan, jendea mar-mar edo ots
aundian izketan ari zala ikustean. Nun
ez nago seguru, baño ni an nintzan en-
tzuten:

Bertso-lanian asi gaitezen
orain poliki-poliki,
gu zertarako etorri geran
jende guztiak badaki;
bertsuak entzun nai dituen
bozez ez dedilla jeiki,
euskaldun fiñik badago beintzat
atentzioa eduki». (16)

* * *

Bertso au Zepaik Oiartzungo Gurutze'n
kantatua da, ballara ontara Uztapide ta
biak bertso-tara etorri ziran batean:

---

(15) Pio Retegi, Arane, Oiartzun.

(16) Aurreko adierazpena ta bertsoa, bere izena
agertzerik nai ez duan goierritar batek idatzia.

Donosti'ko *Zarauztarra*'tik atera (17)
eta arturik taxisa,
martxa orretan uste nuen nik
juango giñala Parisa;
batere ankik nekatu gabe
Oyartzun'año ain aisa,
sonbrerorikan ez degu baña
gabiltz markesaren gisa. (18)

* * *

Zepai ezkondua ta Uztapide mutilzarra
ziralarik, alkarri botiak:

Zepaik:

Biyok batian ezkonduzkeko
atera gendun sistima,
nik emandako arrazoyikan
orrek etzuen istima;
bera dalako galdu biaitu
gorputza eta anima,
salba leikela kondenatzia
ez al da gauza lastima?

Uztapidek:

Il ondorean joko'izkigute
erremateko kanpanak,

---

(17) *Zarauztarra* Donosti'ko taberna bat da.

(18) Pio Retegi, Arane baserria, Ugaldetxo, Oiar-
tzun.

andik aurrera mundu onetan
ditugu ordu bakanak;
gauz guztik zuzen kunplitu eta
joaten ote dira danak?
Uztapideri pakian utzi,
zeurekin dauzkazu lanak. (19)

* * *

Zepaik Uztapideri Ereñozu'n:

Aizu, Uztapide, galdezka negon
aspaldi ontan nun ziñan,
alkar ikusi gabetandikan
nola baigeunden antziñan;
ni bazterrera utzi ninduzun,
Basarringana jun ziñan...
Garai artan zu ni nitzan baño
askoz ohea etziñan. (20)

* * *

Uztapideri bein batez kantatua:

Onek Oiartzun'en dauka
bizi dan kaiola;

---

(19) Antton Cortajarena, Zizurkil.

(20) Pablo Zubiarrain, "Ernani-Txikia" bertsolaria, Ernani.

andria ikusi det
malkua daiola,
onekiñ esposatua
damutu zaiola...
Arantzazu'ko Amak
lagundu deiola! (21)

* * *

Itxasondo-n bein batez kantatua, Basarri ta Uztapide ere an zirala:

Jende askok egiten
die molestia,
pena artutzen det nik
ori sinistia;
Basarri ta Uztapide,
bata ta bestia,
nêkin asitakoan
geiago ezta. (22)

* * *

Ormaiztegi-n Txapel bertsolariari kantatu ziona:

.....
.....

---

(21) Zepairi jaso.

(22) Julian Albizu, Arriaran, Beasain.

komeniko da entzule danak
abertentzian jartzia:
oni gustatu izango zaio
emen dagoan eltzia,
errez etorri egin da baña
kostako da bialtzia. (23)

* * *

Lazkao-Txikiren galdeera Idiazabal-en
adiskide bati:

—Ta, Zepai nun dek?

—Zepai erreumarekin zebillek!

Ta Lazkao-Txikik ostera:

—Erreumarekin baldin badabil, etziok
kuidadorik; erreumarekin egotea dek txar-
rena!

Gero, alkarrekin juntatu ta bertsoan
ari zirala, bukaera onela zuan bertsoa
kantatu zion Lazkao-Txikik Zepairi:

erreuma daukala ta
egiten du erren,
mostradorian lana
ez egitearren.

Bañan ordañak ere izaten zituan Laz-

---

(23) Bizente Mujika, Etxaburu, Ormaiztegi.

kao-Txikik. Zepaik onela kantatu zion
bein batez; ontan ere bertsoaren erdia:

elizatikan aparte zabiltz
erlijioan igesi,
zu bezelako alprojak eztu
emazterikan merezi. (24)

* * *

«Beste au Mitxelena-ri kantatu omen
zion. Ildako bati buruz kantatzen ari
omen ziran biak, eta Mitxelenak oso men-
dean omen zeukan Zepai, aurrea artu zio-
lako. Kosta omen zitzaion gaña artzea
arrats artan. Neronek entzuna da Zepai-
ri. Bañan bertso onekin artu omen zion.
Ta esaten zuan Zepaik, eroriaz oñez ikas-
ten zala, eta bertsotan ere muturrekoak
artzen.

Bertsoa:

Erabaki bearra daukagu
gure arteko auzia,
gaztetatikan nago dotriña
oso ondo ikasia:
ildakoari jarri leioke
beregán berriz bizia,

---

(24) Bizente Mujika, Etxaburu, Ormaiztegi.

gure Jainkoak dezakelako
berak nai duen guzia.» (25)

* * *

Eskuz idatzitako kuaderno batetik ar-
tuak; ez nuan apuntatu zeñi jàso nion
kuaderno ori:

Basarrik:

Ixkiñan jarri kordela eta
oker berrogei aldetâ,
lana egiteko gizonak bear
pixka bateko arreta;
ikuste'ituzun nagusi jaunak
daude asarrez beteta,
bartarratsian eroi dalako
zure atzeko pareta.

Uztapidek:

Porlanan billa goizian juan,
allegatu da berandu,
orregatikan nere paretak
mortero txarra izan du;
zerbait esaten asi ezkeroz
kopeta beltza jartzen du,
naiago nuan duro bat bañan
azpian artu bazindu!

---

(25) Aurreko adierazpena ta bertsoa: Jose Ma-
ria Etxaluze, Idiazabal.

Zepaik:

Arrazoi orri aldamenetik
eldu bear diyot nik rau,
lenago ere tripako miñak
pasa izan det zenbait gau;
sei eun lanian aritu eta
abonatzen dizkigu lau,
pioiak bañan lenagotikan
despatxatu bear da au.

* * *

Beste era ontara ere bai. Eskuz idatzitako paper-punta batetik ditugu. Ez naiz oroitzen paper-punta ori zeñek emana detan:

Basarrik:

Kordela jarri kantoyian da
oker berrogei aldetâ,
obra onikan ezin atera
zu argiñ txarra zera-ta;
zerbait esaten asi ezker
bezten du, berriz, kopeta,
aiziak atzo an bota zuben
zuk egindako pareta.

Uztapidek:

Oker dagoen gauza ez dezu
askotan egin zuzendu,
porlanan billa goizian baña
gero etorri berandu;
orretxengatik nere paretak
mortero txarra izan du,
duro bat baño naiago nuben
azpiyan artu bazindu!

Zepaik:

Bein nonbait edo ala bear da
juntatu ziñan gugana,
ta bidaldu nai egin ezkeru
ez daukat denbora joana,
lana gaizki egin ta pagatu bear
nagusiyak oi du pena,
beangatikan bialdutzeko
artuta nago ordena.

Uztapidek:

Neri palluak billatziarren
gezurra esaten dezu rau,
aspalditxo ontan tripako miñez
badaramazkit zenbait gau;
sei egunian lana eginda
apuntatutzen dizkit lau,
argiña baña lenagotikan
despatxatu bear da au.

PUNTUAN

Errezilko taberna batean, puntu au
jarri zion bein batez Loidisaletxe bertso-
lariak Zepairi:

Ardiak goiz ateratzen
ditut nik arteitik...

Ta Zepaik:

Artzaia izango zera
zere jatorritik;
ujuka ta orruaz
beti urrutitik,
baña nekez bialdu
bestên barrutitik. (1)

* * *

1950 urtean, Donostian, *Frontón Gros-*
en kantatua:

Basarrik:

Zenbat angularekin
naikua zenduke?

---

(1) Ez nuan apuntatu zeñi jaso nion.

Zepaik:

Ori karkulatzerik
ez daukagu guk e;
ortarako bear da
markes edo duke,
iñork eman ezkeru
berak jango luke. (2)

* * *

Onako au, aurrekoaren antzekoa:

Basarrik:

Akilino, bixigua
jango al zenduke?

Zepaik:

Baita ere oso pozik
presto balegoke;
zuk ere, izan arren
markes edo duke,
nik emango banizu
artuko zenduke. (3)

* * *

---

(2) Kristino Arruti Lertxundi, Errikotxia bertso-
lariaren billoba, Andu baserria, Orio.

(3) Balentin Zamora, Leku-eder, Igeldo, Donos-
tia.

Bein batez, puntu au jarri zioten Zepairi Azpeitin:

Gaztaia merke al dago
Idiazabal ortan?

Ta erantzuna:

Preziyo baju ori
beti gerokotan;
bañan an ere artzaiak
etzebiltzek lotan,
asko pagatu biar
ona jatekotan. (4)

* * *

Berastegi-n kantatua:

Uztapidek:

Onek ez dik asko falta
oraintxe iltzeko!

Azkoitik:

Zer alderdia dauka
mundun ibiltzeko?

---

(4) Zepairi jaso.

Azpeitiko Loiolako Errementeri'ko Inazio Zubizarreta'k beste onela eman zigun bertso au bera:

Gaztak diru eiten al du Idiazabal ortan?
Askok eramaten dute gero ordaintzekotan;
bañan artzaiak ere beti ez daude lotan,
ondo pagatu bear ona jatekotan.

Basarrik:

Zein da boluntario
zuluan sartzeko?

Zepaik:

Ni preparatuko naiz
buruan jotzeko! (5)

* * *

Basarri, Uztapide, Zepai ta Txapel Az-
peitin, Santo Tomasetan:

Basarrik:

Gaur goizian sentitu
al dezute otzik?

Uztapidek:

Nik ez det sentitu ta
oso nago pozik.

Zepaik:

Egia esateko
eztu biar lotsik,

Txapelek:

Sekula eztet ikusi
olako izotzik. (6)

* * *

---

(5) Bizente Agirre, Etxezarreta, Ibarra.

(6) Matias Otermin, *La Atalloarra*, Atallo.

Oraingo auek Isasondon kantatuak dirala entzun izan det. Basarri ta biak ziran:

Bas.: Ibilli al zera beñe areoplanuan?

Zep.: Ez naiz ibilli baño asmua banuan.

Bas.: Zu ibilliko ziñala nik pentsatzen nuan.

Zep.: Asko eroitzen dira ta ezin leike juan.

Lizar-adarrez apaindua zegon kantatzeko tokia:

Bas.: Toki au apainduta daukagu lizarrez...

Zep.: Olako zerbait egin bear zuten aurrez.

Bas.: Ementxe egiten da bertsuetan errez...

Zep.: Alare obetago zigarroa errez. (7)

---

(7) Basarriri eskeñiaz.

Zep.: Garai ona da orain
erretzeko bana...

Bas.: Au moldatutzen ere
badet naiko lana!

Zep.: Aiba papela ere
ta gañera ona!

Bas.: Ori ere da atzo
neronek emana. (8)

* * *

Onako auek orain ogei ta bost bat urte
Isasondon kantatuak dira. Aldi artan Ba-
sarri zan puntu jartzalle:

Bas.: Zeuri jartze'izut, Zepai,
lenengo puntua...

Zep.: Ortaz ni izango naiz
ziaro tontua;
orrentzako baneuken
buelta prontua:
nundik sortu zera zu
olako santua?

Bas.: Gaiztua banitzan e
ein nazu santutu...

---

(8) Bere izena agertzerik nai ez duan goierritar
batek idatzi ta bialiak.

Zep.: Basarri, zuretzako
gaizki ez det kantatu;
egon zindezkela
uste det kontentu,
neu zer izango naizen
zeuk ere pentsatu.

Urrena, Uztapideren txanda izan zan:

Bas.: Abendua diagu
ollagorren illa...

Uzt.: Gaur goizean alegiñak
egin ditut billa,
etxera eraman e bai
bosteunetik milla,
arrapatu ez duana
or konpon dedilla!

Ta ostera Zepairen txanda eldu zanean:

Bas.: Ollagor asko omen dik
etxera ekarri...

Zep.: Zakurraren atzetik
ibilli da larri;
ollagorra ikusi
aurren gorri-gorri,
tiroa tirau bañan
aurrera aiek korri! (9)

* * *

---

(9) Julian Albizu, Arriaran, Beasain.

Bas.: Zepai, soltero zaude
andregayik ez-ta...

Zep.: Oi ta zazpi urte dauzkat,
oraindik garaiz-ta;
nai dirana badakat
koñataren aizpa;
egon zaitia lasai,
ezkonduko naiz-ta. (10)

* * *

Apaiz batek Zepairi puntua:

Zuek parrandan eta
gu berriz elizan...

Obra onak egiña
damurik ez izan;

---

(10) Bautista Zumeta, Txokoalde, San Esteban,
Usurbil.

Beste onela ere jaso izan det bertso au bera:
Akilino, ezkontzeko iderikan ezta?
Oi ta zortzi urte eta oraindikan goiz-ta;
andregaiia ona guretzako gaitz-ta,
utzi nazu pakian ezkonduko naiz-ta.
(Balentin Zamora, Leku-eder, Igeldo).

Onezkero, Zepai, ezkontzea gaitz-ta...
Ogei ta zazpi urtekin oraindik garaiz-ta;
etxean ortxen dago koñataren aizpa,
ez apuratu, jaunak, ezkonduko naiz-ta.
(Iñixio Mari Asteasueinzarra, Ernani).

Jesukristo're leno
mundun ibilli zan,
gu salbatziagatik
gurutzian il zan. (11)

---

(11) Zepairi jaso.

Beste onela ere jaso izan det bertso au:
Zuek parrandan eta gu berriz elizan...
Ondo indako lanaren damurik ez izan;
badakigu Jesukristo nola ibilli zan,
zuek salbatziatik gurutzian il zan.
(Manuel Elizegi, Asteasu).

Ejenplo onak dituzte apaizak elizan...
Obra onak egiña ez damurik izan;
Jesus maitea're len mundun ibilli zan,
gu salbatziagatik gurutzian il zan.
(Julian Buenetxea, Zugazti-aundi, Arrua, Zestua).

ZENBAIT ATERALDI

Errezillen-edo, auzo-lanean ari ziran, bide bat konpontzearren. Danetan gazteena, Zepai. Orregatik, bera bialdu zuten ur billa.

Iturria urruti xamar zegoan. «Ama Birjiñ iturri» esaten zaien oietakoa zan. Ur presko ederra ematen zuan, bañan ia-ia tantoka.

Ala, denbora asko xamar pasa zuan Zepaik joan-etorria egiten. Bueltakoan erritan eraso zioten lagunak:

—Arraioa! Allegatu al aiz, motell? Badek ordu! Zertan pasa dek denbora?

Ta Zepai ixil-ixilik...

Umore txarra pasa zitzaientean, aietako batek onela esan zion adarra jotzeagatik:

—Ta, urik gelditu al dek?

Ta Zepaik:

—Ez, badijoa! (1)

* * *

---

(1) Sebastian Salaberria, Aiete, Donostia.

«Bein, erri batean, Zepai taberna xar batean zegoan; edo, obeto esateko, lurrean paper xarrak, eskoba, beste pertzen bat eta abar zeuden tokian zegoan.

Batek galdetu zuan:

—Komuna nun ote dago emen?

Zepai bueltatu zan da:

—Ez da billatzen erreza egongo! Danak ere onek komun-tankera baduta!» (2)

* * *

«Txantxangorria zeukan bere etxean kaiolan. Eta batek esan zion:

—Eosiko dizut!

Zepaik:

—Bai, bai, ori eosteko eztago eltze aundi bearrik!»

* * *

Itxaso-Legorreko emakume batek, bere errira joateko autobusa nun zegoan

---

(2) Gertaera au, ta urrengoa ere bai, izena agertzerik nai ez duan goierriar batek idatzi ta bialiak.

jakin nairik, au galdetu omen zion Zepairi:

—Aizu, gizon, ba al dakizu nun dagoen Itxasorako autobusa?

Eta Zepaik erantzuna:

—Bai, Pasaiko portuan. (3)

* * *

Idiazabal-ko bere ostatuaren atean onela esaten zan:

On parle français.

Ori irakurrita, onela galdetu zion lagun batek, oso arrituta:

—Aizu, Akilino: emen zeñek egiten du frantzesez?

Ta Zepaik:

—Emen frantzesez? Sartzen diran frantzes guziak dotore asko!

Azkeneko urte auetan kenduta zegoan idazki ori.

* * *

---

(3) Jose Maria Etxaluze, Idiazabal.

Ostatu ortan, komuneko atean, onela esaten da letra aundi-ederrez:

Egin zak lasai!

* * *

Bein batez usotara joan zan. Buelta-koan, gerritik zintzilik uso bakarra zekarren.

Batek onela galdetu zion:

—Uso asko pasa al da?

Ta Zepaik, usua altxatuz:

—Au ez beste danak!

* * *

Egun batez, Idiazabalko ostatuan, nes-kamea eskoba ezin billaturik zebillen. Onela zion:

—Bañan, eskoba nun da?

Ta Zepaik onela erantzun zion:

—Eskoba nun egongo den, ba? Kirte-
nean! (4)

* * *

---

(4) Balentin Zamora, Igeldo.

Adiskide batek, Idiazabaldik pasatzean, gelditu ta Zepairen ostatuan sartu-atera bat egiteko oitura zuan.

Aldi batez, sartu ta emaztea ikusi du. Onela dio:

—Ta, senarra nun da, etxekoandre?

—Lanean da, bañan segituan etorriko da!

Zepai etorritakoan, adiskide orrek:

—Bañan lanean ari al ziñan, Akilino? Lana, gizona, tontoak bakarrik egiten dute!

Ta Zepaik:

—Bai, arrazoi dezu! Lana gauza ona balitzake, apaizak eta guardizibillak egingo luteke! (5)

* * *

Onako ateraldi au, zortzi egun il aurretikakoa da. Eriotza arte umorea galdu gabeko gizona izan zan, beraz, Zepai.

Gaixorik baitzegoan, illoba bat bixita egitera etorri zitzaion. Izketan ari zirala, onela esan zuan illoba orrek:

---

(5) Adiskide orrek berak kontatua. Ez du bere izenik agertu nai.

—Lengoan Tolosan ikusi nituan Zepai-ko osaba-izebak, zardadea irixten.

Zartzaroari ez-ezik, zar-erretiroari ere zardadea esaten zaio.

Ta Zepaik onela erantzun zion:

—Urrena ikusten dituzunean, nere partetik esan zardadea irixteko Tolosara joan bearrik ez dutela; zardadea len ere iritxita daukatela. (6)

---

(6) Migel Eizmendi apaiz jauna, Txapelen semea, Zepairen iloba.

(1932)
BERTSO BERRIAK
ERREZILKO BASO-MUTILLAK
JARRIAK

Bertso auetan ezta egillearen izenik salatzen. Bañan Zepai izan zan jartzallea. Ala esan zigun Zepaik berak.

Errezilko baso-mutil batzuk Beizamara joan ziran baso-lanera, bañan, ara iri-txita, baso-zaleak lana ukatu egin zien, tratorik etzala egin esanaz.

Mutillak atzera Errezilla etorri bear izan zuten, bañan Zepaigana joan ta bertso auek jarri-arazi zizkioten.

Bertso-papera, moldiztegi-izenik gabea, Errezilko Loita-azpiko baserritik jaso genduan.

Errenteriko *Bertsolariya* aldizkarian ere agertu ziran, 1932/VIII/14'an.

- 1/ Milla pasata beratzi eun da
oe ta amabigarren urtera,
komeni da-ta abiatu naiz
bertso berriak jartzera;
egun batian sartu giñaren
kristau gaiztuan tartera, (1)
zeiñ aldetatik aldatu dezun
ondo kontuak atera.
- 2/ Zerbait esaten aстера nua
gutzizko borondatian,
ez det pentsatzen izengo danik
askorentzako kaltian;
endregatubak jarri gaituzte
bizi giñanak pakian,
baso-tratu bat izan dalako
Beizemako partian.
- 3/ Telefonua Beizematikan
jo zuen gure errira,
baso-tratuba zerratutzeko
etzuen asko kupira;
mejora danak bêtzat nai ditu. (2)
galerak berriz erdira,
lenago tonto zeuden txoriak
ederki argitu dira.

---

(1) Bertso-paperean: *gaiztuaren*.

(2) Bertso-paperean: *beretzat*.

4/ Baso-tratuba egiñ genduan,
orain ukatu egin du,
len etzekien bakiña batek
gauza ori're jakin du;
sobratzen bazan pagatzekotan
atzera zigun agindu,
toki onian gelditzen giñan
lanikan egin bagendu!

5/ Basuarekin orrek ein digu (3)
ikaragarritzko burla,
pentsatzen degu au esateko
arrazoia badegula;
beria ondo egin ezkerro
orri etzako ajola,
egin da gero ukatzekotan
tratun ez asi sekula.

6/ Zuk egindako despreziuak
ondo dauzkagu jasuak,
uste eztala etortzen dira
kolpera amenazuak;
gauza onikan ekarri digu
zuk saldutako basuak,
esan da egin edozer libre
gizon eskandalosuak.

---

(3) Bertso-paperean: *egin*.

7/ Tasatzallia Beamakua
izendatu zan aurrena,
biak konforme izatekuan
arek egiten zuena;
kontzientziai begiratubaz
egin zuen al zuena,
artu-emanak berdin dabizkin
errespetozko gizona..

8/ Danok lanera juañ gñaden
gu ostiela-goizian,
atzera laister bueltako gñala
esandakuak bazian;
jendia laiste asperdutzen da
dirurik izan-ezian,
jornal gabeko morroneruak
aspaldi aspertu zian.

9/ Enparazi're egin zigun
gombrestazio zikiñez,
apenas dauan asko jantziya
orazio ta dotriñez;
zure munduba ala dijua
iñori kalte egiñez,
zenbat olako egiña zeran
Jainkuak bestek jakiñ ez.

- 10/ Bere ustetan orrek egin du
elementozko azaiña,
txasku polita sartuko zigun
tontuak izan bagiña;
oraiñ bertsuak jarri dizkagu
—orren sufritu eziña!—,
olako lanik etzan izango
formal portatu baziña.
- 11/ Errezildikan atera dira
oraingo bertso berriak,
sentimentuba daukaten batzuk
arrazoiakin jarriak;
oso zaila da zenbait personi
ondo artutzen neurriak,
aitu nai ez duenik iñor badago
itxi bitza belarriak.
- 12/ Mundu onetan gizon guztiak
nola ez geran berdiñak,
jendiak gouan eukitzen ditu (4)
bestiak gaizki egiñak,
baño lege ori ez du erakusten
Jesukristoren dotriñak;
nai dezunian bueltak jarri,
asmauko'itugu ordañak.

---

(4) Bertso-paperean: *eukitzeitu*.

ZENBAIT TXAPELKETA

Zepai etzan, gure iritzirako, txapelketetan eta gai bati lotuta kantatzeko jaioa. Bai ordea lagun artean eta gai librean jarduteko. Esana libre bear zuan. Aren orduko ateraldiak!

Ala ere txapelketetan kantatu zuan zenbait aldiz. Orregatik olako bertso batzuk ere emen jartzeak ondo emango du. Asteko, *Lenengo Bertsolari Egun-ekoak*:

* * *

Lenengo Bertsolari Eguna Donostian egin zan, 1935ngo Ilbeltzaren 20an. Onako bertsolari auek kantatu zuten: Basarri, txapela eraman zuana, Zepai, Txirrita, Txapel, Saiburu, Abarrategi, Telleri-Txiki, Nekazabal, Lexo, Mintegi, Erauskin, Kortatxo, Alkain, Larralde, Mattin, Zabaleta Juan da Pello, Sorozabal, Etxeberria ta Uriarte.

Maiko jaunak: Ariztimuño, Txomin Olano, Toribio Alzaga, Jose Olaizola ta Manuel Lekuona apaiz jauna.

Egun artan kantatutako zenbait bertso,
«Bertsolari-guduak» deritzaion liburu ba-
tean agertu ziran. Zepairenak, onako
auek:

Lenengo saioan:

Milla urte ta bederatzi eun da
ogei t'amabosteko urtean,
olerkariak etorri gera
gutzizko borondatean
funtzio eder bat zelebratzeko
Donostiako partean;
oitura onak galdu baiño len
ea mogitu gaitean!

Bigarren saioan:

Nere barrengo sentimentua
nai nuke adierazi,
jakinduria gurekin degu, (1)
iñork ezin galerazi:
atzerritikan etorri eta
euskaldunaren nagusi,
geren gauzakin aginpiderik
guk ez al degu merezi?
Kanpotar danak bear luteke
euskera ondo ikasi!

---

(1) "Bertsolari-guduak" liburuak *j* guziak *y* biur-
tzen ditu. Zepaik etzuan ola esango. Berriro abisa-
tu gabe ere, *j* jarriko degu guk beti.

Irugarren saioan, puntuan:

Bigarrena zu zera,
bota erantzuna...

Orla agurtuko det
nere ezaguna.
Asko estimatzen det
orlako laguna,
propio ortarako
da gaurko eguna.

Bertsolarien egun
zoragarri ontan...

Gizonak ez du bear
beti berriketan;
baraurikan gaude ta
eztarri neketan,
danak konporme gera
zurruteko orretan.

Laugarren saioan Zepai ta Alkain'ek alkarrekin kantatu zuten; Zepai nagusi, ta Alkain morroi. Bañan bertso auek Alkain'en liburuan argitaratuak ditugu.

Zepai irugarren gelditu zan txapelketa ontan.

* * *

Bigarren Bertsolari Eguna ere Donostian egin zan, 1936ngo Ilbeltzaren 19an.

Onako bertsolari auek kantatu zuten: Zepai, Dargaitz, Etxeberria, Harriet, Uztapide, Lujanbio, Mutuberria, Txapel, Iriarte ta Txirrita. Onek eraman zuan txapela.

Basarri izan zan puntu ta gaiak ematen.

Maiko jaunak: Ariztimuño apaiz jauna, Toribio Alzaga, Leizaola, Olaizola, Lekuona apaiz jauna, ta Basarri.

Saio ontako bertsoak ere *Bertsolari-guak* liburuan argitaratu ziran.

Lenengo saioan euskera goraltzeko agindu zieten bertsolariai. Zepaik onela kantatu zuan:

Jaiotzetikan emen nabil ni
mundun batetik bestera,
guregandikan joaten zaiguna
ez da etortzen ostera.

Bi gauz ditugu maitagarriak:
Jaungoikoa ta euskera;
anai maiteak, saia gaitezen
oitura zarrak eustera.

Ia urtia da Matxin zana (2)
Jaunak mundutikan illa,
ura zan gizon pormala eta
alde guzitan umilla;
neu ez nitzake abiatuko
lagun obiaren billa,
biotzetik desiatzen diot
zeruan gerta dedilla.

Bigarren saioan gai au izan zuten: «ge-
rra zitalen ondoren txarrak». Zepaik kan-
tatutako bertsoak:

Orrelakorik aditzerikan
ez nuan uste oraindano,
joan dan aspaldin ibillia da
gai ontan pranko engano.
Asarrietan oituak gaude
bekotatikan gorano,
orrelakorik etzan entzuten
kasi-kasirik gaurdano;
pake txarrena obeago da
gerrarik onena baño.

---

(2) Garai artako Matxin bertsolaria, lapurtarra
ura ere.

Gerra gaixtuak sortu ziraden
Jesus mundun zan artian,
petralkerian bizi nai eta
beti gorroto batian.
Obe genuke orain jartzea
alkarren borondatian,
gorroto txarrak utzi ditzagun
ongi gogoratutzian
zenbat anaia kulparik gabe
izkutatu dan lurpian.

Arrazoi au're esan bear det
oso umil ta serio,
egia klaro ager dezagun,
gezurrak ez du balio:
beti or daude gizonak gertu
gerra jartzeko propio,
geren denboran jarri digute
gerrakin ainbat erio,
zenbat gurasok negar egin du
orixen dala merio!

* * *

Irugarren saioan, puntuan:

Asi zaite zu, Zepai,
neri erantzuten...

Gutxitan jardutzen naiz
gezurrak esaten.
Lendik ere dakizu
nolakoa naizen,
leialaren itxurik
ez al diazu ematen?

Euskera piztutzeko
gauzarik onena...

Auxe da: bildutzia
danok alkarrena.
Emen nabarmentzen da
zein dan azkarrena,
zeruan sartuko da
orla eiten duena.

Ezkongairik bazaude
esan zuk zergatik...

Leno billa ibillita
nago ni gogotik.
Baña martxa berdiña
artzen det denatik,
gauza on gutxi dago
mutilzarragatik.

Zer iruditu zaizu
orrek esan duna? (3)

Ez nuan uste zanik
orlako jatuna.
Aspaldin det maiean
oso ezaguna,
bera nabarmendu da
asko biar duna.

Orain gauza bazera
erantzun zuk neri...

Alde orrek ematen dit
naikua komeri.
Zer esan pentsatzen det
begira danari,
jator segitze'iozu
zeuk dezun lanari.

* * *

Laugarren saioan Txirrita ta Zepai al-
karrekin kantatu zuten. Zepai uztargille,

-
- (3) Onen aurretik Txirritari jarri zioten puntua:
Gustatutzen al zaizu — zuri bixigua?
Tx.: Bai ta jan egiteko — badet desiua.
Ori da neretzako — mokuu goxua,
gero zurrut eginda — a zer pasial

ta Txirrita itzai. Saio ontako bertsoak len ere argitaratuak ditugu, Txirritaren liburuan, Auspoa 18-19, 227'garren orri-aldean.

* * *

Eibarren, 1959/XI/8 an, Gipuzkoako bertsolari-txapelketa ospatu zan. Zazpi bertsolari auek kantatu zuten: Lasarte, Uztapide, Agirre, Mitxelena, Lizaso, Garmendia ta Zepai.

Zepaik onela kantatu zuan agurra:

Eta lanian aстера guaz
estuturik gerrikuak,
gora Eibar eta eibartarrak
eta kanpo-errikuak!
Gure bertsuak entzutearren
onuntz etorritakuak,
osasun ona izanez, dezatela
arratsalde on Jainkuak!

Eibarren euskal jaiak izanak ziran. Aiek goratuaz, bertso bana kantatzeko agindu zieten bertsolariai. Zepaik onako au kantatu zuan:

Obligatua nola nagan
gauza auek esatera,
pentsamentuan eduki arren
nik ondo ezin atera:
Eibarren baño euskaltzalegoik
Euskalerrian ote da?
Gure izkuntza galdu dedilla
munduarekin batera! (4)

* * *

Andik iru urtera, 1962/XII/9an, Ernain bukatu zan Gipuzkoako txapelketa, goizean saio bat eta arratsaldean bestea egiñik.

Zortzi bertsolari auek jardun ziran: Mitxelena, txapela irabazi zuana; Lazkao-Txiki, bigarren gelditu zana; ta Garmendia, Lazkano, Egileor, Zepai, Imanol Uranga ta Lexoti.

Zepaik goizean bakarrik kantatu zuan. Aren agurra onela izan zan:

Arren erruki izan dezala
guri agintzen digunak,
etorri dira anaiak eta
arrebak eta lagunak;

---

(4) Magnetofonotik artuak.

urtian gutxi izaten dira
gaur bezelako egunak,
etorri gabe ezin gelditu
euskerara maite degunak.

Gero onako puntu au jarri zion Irigo-
yen-ek:

Dantza lotuan Ernanin
egiten da lasai...

Ta Zepaik:

Gazte asko nola dauden
orretarako zai;
jira ta bueltaka
makiña bat etsai,
gauza orrekin konforme
ez dagola Zepai.

Ta lau itzak ematerakoan, onako auek
eman zizkion: garra, zarra, parra, in-
darra.

Ta Zepaik:

Pixka berotutzian
artzen degu garra,
jendiak orregatik
egiten du parra;

badakit urtiak juanda
nola nagon zarra,
orregatik gorputzian
falta det indarra.

Azkenenerako zortzi bertsolariak Txirri-
tari buruz bertso bana kantatu bear izan
zuten. Zepaik onako au bota zuan:

Bat eliteke orain abitu
gizon obiaren billa,
amaika broma eder jarria,
leiala eta umilla;
nik aginduta gure Jainkuak
ura nola etzuen illa,
biotzetikan erregutze'iot
zeruan egon dedilla. (5)

---

(5) Ermaniko bertso auek Lazkaoko benedita-
rren komentuko kuaderno batetik artu ditugu. Kua-
derno ori makinaz idatzita dago.

OROIPEN BATZUK (1)

Gerra aurretik ezagutu nuan gizon bikain au, Donostiko Kursalean lenbiziko bertsolari-txapelketa egin zanean. Nere aita zanarekin egin zuan azken saioa egun arretan, epaileak eta juraduak gaia jarrita. Zepai irugarren eta gure aita laugarren egin zuten. Orduko bertsoak or badituzute liburuetan. Egun artatik asi zan nere berekiko ezagunbidea.

Kursaleko egun arretan oso arriturik gelditu nintzan Zepai onen eztarriarekin. Poz-pozik egon nintzan entzuten aren abo-otsa. Badakit musika aldetik ura baño ere obeak izan ziradela, bañan ez det uste iñor izandu zanik, naiz doñu bat bakarrik jakin, ark bezela doñu arretan bertso kantatzen zekienik. Belarriak tinbreak *tirri-tirri* egiten duan bezela ark jartzen zizkidan, ta beste bertsolari iñork ere ez arrimatzeke arek

---

(1) Atal au, Urnieta-ko Iñaki Alkain-ek idatzia.

bezela. Ezta solfeo ta musika ona zuten *tenor* on usteko oiek ere.

Berarekin geroztik askotan jardun nintzan bertsoan, eta, egia esan, ark zuan abo-ots ederrarekin, nik ez nuan bertsoan bear bezela egiten. Ta ara zergatik: Naiz neronek ere garai arretan *baritono* abo-ots polita izan, arek nola baitzuan goienetakoa, *tenor* alegia, neri alakoxe ezin eramana ematen zidan. Esan nai det inbidia alegia.

Nik nai izaten nuan neronek ere bere berdiñean egitea, bañan naiz apurtxo batean egin, denbora asko baño len poto egiten nuan bozarekin. Gero asten nintzan nere neurrian, eta ontan egiteko ere ordurako nere eztarria zearo urratuta...

Bere doñu bakar artan txoraturik uzten ninduan Zepai bertsolari jator orrek. Zenbat aldiz esaten nion nere buruari: «Nik naiago nuke orren eztarria munduko diru guziak baño!» Neregan iduripen auek askotan egiten nituan, bañan nere eztarria ez izan Zepaik zuan bezelakoa.

Ura asten zanean leku barru batean bertsoan, leku artako kristalak dar-dar

egiñik jartzen zituan. Ura zan eztarri garbia, goi-goienetakoa ta ederra benetan! Oraindik ere, gogoratu utsarekin, inbiriz beterik arkitzen naiz idazten.

Zepai jaun orrek berezko doai ori zuan. Asko ta askotan esaten detan bezela, orain ere esango det: naiz danok amaren semeak izan, berezkoa da gauz guzietan aurrera ta gallen ateratzen dana.

Eta Zepai jaun onek, berezko bertsolari izanik, bere abo-ots dix-dix egiten zuanarekin, naiz doñu batean egin, doñu arretan bertsoan naiko lanak ematen zizkion onenari ere.

(Zepai zanaren doñu bakar ori, lengo bertsolari zarrak ainbeste bider kantatzen zutena da; puntu luzeko doñua, zortziko aundia.

Orrezaz gañera bazuan Zepaik beste doñu bat noski, puntu motzekoa, zortziko txikia alegia, puntua jarriaz kantatzeko geienetan erabiltzen dana.

Puntu luzeko ori, emen jartzearen solfeoz idatzi degu, ta Donostiko Loiolan 1970 urteko San Inazio egunean agurra egiteko kantatu zuan erara idatzi ere. Ona emen:)

* * *

Ni baño ia amar bat urte zarragoa
zan, ta bere ofizioa, Txirritak bezela, ar-
gintza zuan. Lantegi onetan bein baka-
rrik ikusi nuan, eta orduan Idiazabal-
en, ezkondu ta bere taberna polita ja-
rri zuan ondorenean.

Ni orduan txofer nenbillen, eta, bera
ikusi nairik, bere etxean gelditu nintzan;

eta, galde egiñez beragatik, bere emazte txukun eta jatorrak argibide ta erakusbide eman zidan nungo lekutan ari zan argintzan.

Ordurako nik banekian, berak esanda, argiña zala; ta, berak zionez, oso ona gañera. Ta bera ari zan lekura joan nintzan, zer ta nola ari zan ikusteagatik.

Etxe-orma ta pareta egiten ari zira-den. Ango alako baztar batetik apur batean zeletan egondu nintzan, zer eratako argiña zan ikustearren. Eta ondoren, berarengana inguraturik, bertso bat kantatzea pentsatu nuan; baita kantatu ere al nuan egokiena:

Arratsalde on, Zepai ta beste,
ari zerate egintzan;
jakin banuan lagundutzera
lendik etorriko nintzan;
berandu xamar etorri naiz ta
ezin asi ni laguntzan,
bañan, Zepai, zuk dotore asko
egiten dezu argintzan.

Ta Zepaik onela erantzun zidan:

Alukerira etorri al aiz,
Alkain, nun edo andikan?

Emen oraintxen guk etzeukagu
alperraren bearrikan,
ain gutxi berriz trajez jantzita
aizen bezelakorikan;
etorri aizen bire ortatik
aldegin zak emendikan!

Berari nere bertsoa izeka ta burla bezela iduritu zitzaion; bañan etzan orrela, baizik dan-dana beste aldera.

Izan ere, egun arretan Zepai jaun orango arri karaitz aundiarekin borroka izugarrian ari zan bere aldamioan, eta ez da arritzekoa neri erantzun mikatz samarra ematea. Nik lendik, ni neroni alper samarra izanik ere, badakit ongi bat bere lanean ari dala beste bat tartean sartzeak zer amorro ematen duan, naiz biak adiskide aundienak izan. Arritzekoa litzake ez amorroa ematea.

Ni egun arretan, Zepai gizagajoa alako arri konkora ta aldamio gañetan ikusirik, ezertxo ere ez nintzan arritu bere erantzunaz. Gizona ala ikusita nik ez baineukan bertsoarik kantatu bear. Naikoa nuan arratsalde on ematea.

Orregatik, berak kantatu zidan bertsoari ez nion bertsoz erantzun, bañan bai itzez barkazioa eskatu. Ta bai be-

rak azkar asko barkatu ere, onela esanik:

—Alkain, barkatua zegok! Bañan ik ere neri barkatu akidak, nik ere erantzuna gaizki eman diat eta!

Onela beti bear genduke izan; ez askotan bezela zipozkerian aurrena jardun, ta gero zipoztuta gelditu alkarrekin. Ori beñere ez genduke bear. Zepai jaunak eta biok egin genduan bezela bear gendukela esango nuke: une ta momentu batez alkarri utsegin, bañan bereala alkarri geren aitorketa egin, eta gerorako ezerren ordoi gabe gelditu.

Andik aurrera beñere baño adiskide sendoagoak giñaden beti, ta oso ondo etortzen giñaden biok edozein lekutan.

* * *

Beste egun batez Zepaik berak telefonotik deitu zidan onela esanaz:

—Aizak i, Alkain: datorren igandera-ko bazeukat, etorri nai badek bertso-
ra, biontzako oso paotx egokia, baldin ik etortzerik badaukak beintzat!

—Zer daukak bada?

—Iru erritan bertsoan biok egun be-

rean egitekoa: emen, Idiazabalen, bat; bestea, Seguran; eta bestea, Olaberrin. Eta iru erri auek nola dauden alkarren inguruan, egun guzirako taxis bat artuko diagu, ta dotore egitea bazeok, baldin ik nai badek!

Eta nere erantzuna onela izan zuan:

—Motell, igandean baldin nai badek, Lasarteko Jabier Izagirre lagun bat artuta joango nak!

Eta orduan aren poza:

—Egia esaten al didak?

—Bai, motell, bai! Gu olako trenean joango gaituk Beasaiñera, ta ik an itxogin, edorrek nai deken taxistarekin, eta ederki egingo diagu!

—Bejonezdakikela, motell!

—Orduan igande arte!

Nik eraman nuan lagun ura, Zepaik oso adiskide zuan, eta zerbait pariente izan bear zuan gañera. Eta orregatik poztu zan Zepai jauna ainbeste. Etzuan alakorik uste. (2)

Onela, beintzat, esan bezela, zintzo-zintzo, joan gera tren artan Beasaiñera,

---

(2) Jabier Izagirre au, *El Diario Vasco*-n idazten zuan, *Jatz* izengoitiarekin.

ta Zepai jauna an zegoen zintzo asko gu-re zai, bere egun guziko taxista artuta. Ta alkar agurtuaz, bereala or goaz Idiazabalera aurrena, ango meza nagusiaren ondoren bertso kantatzera.

Bañan danetarako nola baigenduan naiko denbora, Zepai jaunaren etxean egin genduan amaiketakoa badaezpada ere, bertsoan ongi egin nai bada, sabela beti zerbait berotu egin bear dalako.

Gu ere, salda, arraultz egosi ta ardo zar ederra edanik, begiak dix-dix egiten zigutela, or goaz Idiazabaleko plazara lasai asko bertso tara. Poliki samar egin genduan biok bertsoan.

Nik eraman nuan Zepai jaunaren adiskide ta parienteak, takigrafia bazekian, bañan etzituan bertso oiek artu, erri-pes-tetako bertsoai garrantzi ta inportantzi-rik ematen etzielako, nun-da agintzen etzitzaion.

Bañan bai Olaberrin illunabarrekoak, nik esanda. Azkenean jarriko ditugu orduko bertsoak. Orain goazen Idiazabal utzita Segurara.

Emen ere meza nagusia atera berri samarra zegoan, eta garai politean agertu giñaden plazara iru satellite auek, geren taxista ta guzi.

Au bai gurekin gozatu zala ederki! Irripar eta algara ederrik egin zuan egun arretan. Oso jatorra genduan taxista ori; gizon alaia benetan, danok bear genduken bezelakoa alegia.

Segurakoa egiñik, emendik Olaberrira lasai ederrean; eta Zepai jaunak onela digu bidean, Olaberrira goazela:

—Alkain, berandu samar gabiltzik, bañan Olaberriko erretore jaunari esana zeukat mezetako epistolak gaur mantso irakurtzeko ta letzeko, ta sermoia ere sekulan baño ere luzeago egiteko, ta abar.

Gu eta gure taxista Olaberriraño algazaraz lertzen allegatu giñaden. Ta Zepaik arrazoi zeukan. Nunbait ere erretore jaunak ongi bete zizkan aginduak. Artean ez beintzat ordu laurdenik meza nagusia atera ta bukatu zala, ta ordurako ia eguerdiko amabi t'erdia ziran. Amarretan meza nagusia asi ta ia amabi ta laurdenetan bukatu. Apaiz jaun arek nunbait denbora galanki pasa zuan, bañan guretzat ongi etorri zan guzia. Zepai jaunna direktore ona izan nunbait ere.

Eguerdiko saio ondoren, Olaberriko alkate jaunak, bere sekretario ta guzi, baita erretoreak ere, oso zorion sutsua ema-

naz, bertsoan ederki egin gendualako Olaberriko erria goraturik, amaiketako ederra eman ziguten lau lagunai: gu iru, ta taxista, alegia.

Onek egun ederra beintzat gure bizkar igaro zuan, len esan dedan bezela, algarra ederrak egiñik.

Amaiketako eder ori Olaberriko kontzeju barruan eginda, eta bertso pare bana agintariai kantatuaz, agurtu giñaden, ostera Idiazabalera Zepai jaunaren etxera joateko.

Onen etxean genduan bazkaria, ta arratsaldeko bostetan ostera eguneko bigarren saioa Idiazabalko plazan. Gero seietan Seguran; ta zazpi t'erdietan oster, goizean bezela, azkenik Olaberrin. Onela egin giñuzen egun berean iru erri auetako bertso-saioak.

Nere eztarriari azkeneko Olaberriko saioa arte ongi zainketa egin nion, beti Zepai jaunak baño nota bat edo bi berago egiñaz, ikusirik egun luzea zegoala goitik kantatzen jardunda.

Beintzat, bazkari ederra izan genduan, Zepai jaunaren emazteak maniatuta, ta an bertan bertso batzuk kantatu ondoren, urrena, esan bezela, Idiazabalen asi gerade. Emengoa egin eta oster Segura-

ra patxara ederrean iru sateliteak eta taxista.

Emen ere par ederrik egin zuan jendeak. Erri guzia aurren agurturik, taxistaren gaia artu genduan, bañan alde zurretik jakiñaren gañean jarri genduan taxista jaun alai ura; ta berari esan da galdetutakoan nai al zuan beragatik bertotan egitea, onela erantzun zigun:

—Bai pozik! Eta ez badezute neregatik egiten, asarretu egingo naiz!

Onelaxen egin genduan, berari baime-na eskatuta, batzuek ez baidute nai izaten beren izenik aitatzea ere, ta badaezpada ere ez da ezer kostatzen berari galde egitea ia nai duan edo ez. Eta onek berak nai zuan, eta guk bai egin ere.

Saio onetan bi bertso, aurrena Zepai jaunarena ta bestea nereka, gogoan artu nituan nere bizi guztiko, ta ara nun diran:

Gure taxista onek jan ditu
igarrak eta ezeak,
goiz-goizetikan jaten asita
egin dituan aseak!
Eundaño asko tragatzen ditu
ematen zaizkan klaseak,
bazirudien aspaldietan
zegola arrunt goseak.

Nere lagunak taxistarena
geiegi samar esan du,
orren okerra nere bertsoan
zerbait bear det zuzendu:
orren aitzakin gu biok ere
ez gera txarrak izandu...
Gañera zer da? Jale ederrak
beti poza ematen du.

Segura erri onetan penetan gelditu zira-
raden, guk andik bereala Olaberrira joan
bear genduala jakin zutenean. Bañan
agintzen dana zor dala da esaera, ta guk,
len esan bezela, zazpi t'erdietarako Ola-
berrin egon bear giñaden.

Gure taxista etzegoan pozik, eta zerga-
tik ote, eta beragatik gutxiegi esan gen-
dualako, alajañetan! Onek bai sartu zi-
gula ziri ederra! Nere ustez esateko geie-
nak esan genizkan, eta ala ere gutxi idu-
ritu. Ez dakit zer geiago nai zuan: bes-
te itz bear ez diran oietako batzuk, edo
ez dakit zer demonio; bañan errita eman
zigun Olaberrira goazela.

Bañan gero, Olaberriko kontzeju ba-
rruan, ederki asko gozatua zan gure ta-
xista jauna. Txuleta jaten, gazta jaten
eta sagardo edaten, ark egin zituan be-
tekadak, lendik ainbeste janda egin da
gero! Arekin etzan giro!

Ta neri orrelako txoferrak gustatzen, txofer guziak, jaten eta edaten ez bada-kite, geienak txarrak ikusi izan dituda-lako orain artean. Neroni ere gerra den-boran alde batetik txofer ibili nintzan, eta asko ikusia naiz txofer izate onekin. Txoferrak edaten eta jaten ez badu ba-lío, oso argi ibili zindezke arrekin. One-tan, bestetan bezelaxen, ikasia ta laztua bear du. Ori ez dakien txoferrari au ger-tatzen zaio: alako egun batez jan da edan asko samar egiten du, automobi-llarekin abiatzen da, ta bereala bere be-gietan asten da zomorroak ikusten. Or-duan, gelditzen ez bada, kankako ederra eman edo artuko du. Bañan gure orduko taxistarekin etzegoan alako bildurrik. Nunbait ikasia zegoan ederki asko ori egiten. Jesus, ark sartu zituanak sabe-lera!

Txuletak jan ondoren, bagendakigun beste bigarren saioa egin bear genduela; ta, ori orrela izanik, or esan digute, al-kate, erretore ta sekretario jaunak zer gaietan egin bear genduan bertsotan, eta gaia onela izan genduan: Olaberriko nes-katx gazte geienak ezpain-pintaketan asiak zeudela, ta ezpain-pinturaren kon-tra bertsotan egiteko.

Nik adierazi nien, alegia, esanaz Bea-

saingo azkeneko trena artzeko juxtu-juxtuan izango nintzala bertso-saioa egin ondoren, eta ia zer iduritzen zitzaien aurretik kontuak egitea. Ta sekretario jaunak ongi zegoala, ta bereala kontuak egin giñuzen, paper bat firmatuaz.

Eta or atera gera biok aiuntamentuko balkoira bertsoan egitera ostera. Balkoi artara irten giñadenean biok, eta ordu-rako zer gai genduen jakiñik, onela diot Zepai jaunari:

—Aizak, Akilino: au bururatu zaidak une ta momentu auetan.

—Zer dek bada?

—Zer izango diat! Biok pinturaren kontra ta aurka egiten asten bagera, ez degu ezer alaitasunik jarriko, ta ik jo zak pinturaren aurka, ta nik egingo diat garbitasunaren alde, baldin edorrek nai badek.

—Zerria! Naiko ez diat bada? Motell, poza ematen didak! Lenengo bertsoan, beti bezela agurtzan, ez diat ezer pinturik aitatu, ta edorrek ere bigarren bertsoan nai deken bezela eman akiok esandako gai orri asiera, ta ikusiko diagu zer nola ateratzen dan gure saioa!

Jakiña, izketa auek egin genituan jen-

dea aiuntamentura inguratu bitartean, an ez baigenduan altabozik; eta inguratu arte egon egin bear bertsoan asteko.

Geren takigrafista ondoan genduan bertsoak artzeko. Takigrafista oni, dirua kobratzeko aurrean, esan nion zer da nola genduan gaia, ta gure bertsoak artzeko lasai-lasai ta ezerren kezka ta bildurrik gabe, bere demoniozko politikarekin oso bildurtia baitzan. Eta Zepai jauna ta biok, nola ez baigenduan ezerren politikarik buruan, baizik bakarrik euskaldun giñadela odolez eta biotzez, orregatik esan nion takigrafistari lasai-lasai artzeko gure bertsoak; eta gañera, ark nola ez baitzuan egun guztian jan da edan besterik egin, neronek ere baneukan gogoia zerbait lan egin-aztekoa. Ta oso ondo egin zuan agindutakoa.

Kontzejura inguratu zanean zar da gazte jendea, bertso onekin asten da Zepai:

Gaur bigarrenko txandan gerade
balkoi ontatik bertsoan,
gañera ondo artu gaituzte
gaur biok erri onetan;
nere lagunak zer erantzuna
eman lezake gai ontan:
olako jende jatorra ikusi
al dezu leku askotan?

Zepai jauna, zuk galde dezu ta
ara nere erantzuna:
gaur eguardian etzan arkitzen
olako argitasuna;
ezer neskatxik apañik etzan,
zegoan illuntasuna,
nik ikusten det allegatua
dagola garbitasuna.

Nere lagunak kontestatu du,
ara nola arkitze'an:
neska gazteai dago begira,
gañera ero-antzean,
betiko gaitza baidauka onek
ola begira jartzean;
emakumeak ez du balio
ola pintatzen astean.

Zepai, badakit nora zoazen:
neskatxaren atsegiña;
barka zaidazu ezertan egin
baldin badet utsegiña;
garbitasuna dagon lekuan
zertan gaizki itzegiña?
Obe genduke gizonak ere
garbi-garbiak bagiña.

Bertso onen ondoren izan genituan izugarrizko txaloak, benetakoak gañera; ta apur batean ixil-ixilik egon bear izan genduan biok, alkarri begiarekin kiñu egiñaz. An zan ixkanbilla jarri zutena mutil eta neskatx gazteak! Eta nola emakumezkoa ez dagoan lotsagabekeria austerik, ango mutil guziak ixildu egin bear izandu zuten. Eta alako batez ostera Zepai jaunak onela kantatzen du:

Alkain, zuk emen nastu dituzu
nola zar eta gazteak,
bañan zu gaizki ari zerade,
ez dira zure usteak;
badakit onak ez dituzula
pinta gabeko gazteak,
gaur neri lotsa ematen dit
zu orrela ikusteak.

Arritutzen naiz, Zepai jauna, zu
onetan zuk neri eldu;
gizonak beti arrazoizkoa
leku guzitan bear du;
arrazoiari eltzeak beti
guregan bear ez al du?
Garbitasunez dabillen ura
ezin bailiteke galdu!

Beti zu, Alkain, ari zerade
garbitasuna orrekin,
ni berriz oso arriturikan
neskatx ezpailñ gorriakin;
Olaberriko erri onetan
asi dirade biñipin;
garbitasuna ez leike izan
pintura zikin oiekin.

Zepai jaun onek izan lezake
zerbaiten fundamentua,
emakumea ezagututzen
ez da beñere tontua;
bere gogozko ez du beñere
emakume pintatua,
geiegizkua leku danetan
mundu ontan pekatua.

Olaberriko errian ere
pintura zaigu gallendu,
ikusten danez beren arpegin
oso ongi ematen du;
nik aginduko banuke azkar
fabrika txar ori kendu,
zikiñarekin mundu onetan
zenbat bear dan mantendu!

Gaurko eguneko emakumeak
garbitasunari eldu,
mundua ongi aurreratzeke
orrela egin bear du;
sudurreraño asten badira
geiegia orrek galdu,
bañan neskatxa garbiak guban
beti dix-dix egiten du.

Bertso onekin ere aiek txaloak! Zepai jaunari ango mutil gazteak, eta neri ango neskatz gazteak. Une ta momentu batzuetan borrokan asiko ote ziraden ematen zuan. Bañan etzan orrelakorik gertatu, Zepai jauna ta biok jakiñik baigeunden ura nola antolatu, ta bai antolatu ere. Zepaik onela kantatu zuan urrengo:

Alkain, gaurkoan Olaberrian
oso zelebrea zaude,
bertso-saio au bukatutzean
emendik azkar zuk alde;
neskatx gazteak zu arrotutzen
geiegi ari zerade,
goratu gabe emakumeak
naiko arroak dirade.

Zepai jaun onek Olaberritik
bialtzea nai izuka,
bañan badakit ez dala iñor
neri asiko arrika;
Beasaiñera ni ez naiz juango
presaka eta korrika,
juaterakoan neskata bati
jardun bear det musuka.

Emen ere txalo ta irripar eta algara
ederrik bazan bolara batean. Bertso one-
kin ango mutil gazteak ere asi ziran ne-
ri txaloka. Ta, ura ikusirik, gero ta bil-
dur gutxiago neukan garbi bertsoan egi-
teko.

Alkain onetxek dauzkan usteak,
jaunak, gezurra diruri,
musu ematen asiko dala
gero neskata bateri;
berez granuja samarra da ta
izan leikena da ori,
bañan ez dio onek emango
ezpain pintatutakoari.

Balkoi ontatik begira nago
nik zeñi eman, jakiña:
soñeko berri garbiarekin
guzizko dago apaña,
ezpañak oso pintatuk dauzka,
gorputza bikañ-bikaña;
naiago nuke zu gero, Zepai,
nere ingurun baziña.

Baldin ezpañak pintatuakin
baldin badago neska ori,
ai zer nolako matrallekoa
emango dizudan zuri!
Pañuelo eder bat emango diot
garbitutzeko berari,
bestela kapaz izango baita
musu emateko neri.

Oinbeste aitzaki neskatxa ori
pintatua dagolako,
ni beintzat musu emate orri
ezer ez naiz lotsatuko;
bera biñipin jarriko al da
ongi-ongi ortarako,
ezpañak oiek garbi ditzala
emendikan jeixterako.

Nola alperrik ni ari naizen
gaurkoan Alkain onekin,
au onelaxen kontra egiten
jarduntzen baida nerekin;
ez al da beintzat musuka asiko
ezpañ pintatuarekin!
Aspertu naiz ta buka dezala
bere azken bertsoakin!

Arrazoi dezu, Zepai laguna:
emendik aurrera kalte;
Olaberriko anai-arrebak,
ez gero arritu bate;
umore ona jarri degula
ongi ikusi dezute,
gaba on bana igaro eta
agur urrengo urte arte!

Oso txalotuak izan giñaden biok. Ni aurretik neskatzak geiena txalotzen ninduten, bañan azkenik baita ere mutil gazte guziak. Nunbait ikusi zuten noizbait ere gero berentzako ari nintzala preparamen asuntua; ta orrela antzeman zidatenean, azken aldera aitona zarrak ere txaloka asi ziraden, eta mutil gazteak nola ez alako egokiera jarrita?

Balkoitik kontzeju barrura sartzera-koan oso txalotuak izan giñaden; bañan, jakiña, alkate, sekretario ta erretoreak zerbait errita eman zidaten agindua bete ez nualako. Bañan oso alkarte ederrarekin aldegin genduan kontzeju artatik.

Onela bukatu zan gure Olaberriko bertso egitea, ta trena juxtu samar artu genduan, bañan ongi.

DONOSTIA-KO LOIOLA-N
(1969/VII/31)
ZEPAI, UZTAPIDE TA AROZAMENA

San Inazio egunez urtero etortzen zan Zepai Donostia-ko Loiola-ra, Uztapide ta Arozamena-rekin bertsoan egitera. Seguru asko, oiek izango dira jendearen aurrean egin zituan azkeneko saioak.

Oietatik bi saio jaso al izan ditugu: 1969 ta 1970 urtekoak. 1969-garrengoa, Jose Ayerbe-k artu zuan magnetofonoz.

Liburu ontara baño len, bertsoak Uztapide ta Arozamena-ri erakutsi dizkiegu, ongi kopiatuak dauden da abar esan dezaten. On-artze ori, bere bertsoai ez-ezik, Zepairenai ere Uztapidek eman die.

1969 urte ontan, lenengo gai librean aritu ziran, eta urrena gaia emanda.

Ona bertsoak:

Z.: Lenago emen izan giñala
oraintxe da urte bete,
ori lastima oraiñ artian
ibilli gera aparte;
baña Jainkuak guri eman digu
eskatu aña suerte,
galdetze'izuet: loiolatarrak,
zer moduz bizi zerate?

U.: Loiola aldera etorri eta
zabalik zeuden atearak,
zuekin lendik baiginduzen guk
maitasunezko kateak;
bertso batzuek kantatutzeko
geunden gogoz beteak
Jaunak egun on lendabiziko,
bertso-entzule maiteak.

A.: Beti bezela ementxen gera
berriro bertsolariyak,
egun eder bat pasatzearren
Loiola aldera etorriyak;
oraindik ere txoko politikak
badauzka Euskalerriyak,
agur bero bat eskeintze'izutet,
euskaldun maitagarriyak.

Z.: Nik uste nuan egongo zala
toki au dana betian,
da gutxi samar sartu zagu,
ori danentzat kaltian;
gu bakarrikan ote gaude ba
bertsuan borondatian?
Emengo pestik ez da galduko
Martin bizi dan artian. (1)

U.: Urtero bezela aurten ere
San Inazio iritxi,
len ere esan det eta Loiolan
eztute aterik itxi;
beñ artutako oiturari guk
iñola ez genuen nai utzi
emen dagan fallo pixka bat:
entzulia dago gutxi.

A.: Ori ikusita bertsolariya
menperatzen du txit penak,
asi ezkerro esan bearra
gogora etortze'idan denak;
baña jendeok izate'itugu
guk biotzetik maitenak,
gure atzetik ibiltzen dira
euskerak maite dutenak.

---

(1) Martin Artano, edo esan oi diotenez *Martin letxerua*, zaldibitarra berez, bañan Loiolan bizi dana, bertso-zale purrukatua.

Z.: Emen diraden jende guziya
baldin badegu pabore,
ta gutxi dala diyogu baña
jendia dago dotore;
ezin leikela asko kobratu
jenderikan sartu gabe,
orren bildurrikan ez eduki,
arreglatuko gerade.

U.: Euskera nundik indartuko dan
emen gabilta galdezka,
lenez gañera gaurko onetan
nik artutzen dedan kezka!
Emen geienak zarrak gerade,
gazterik ikusten ezta,
giza-aldi au jua ezkeru
akabo bertsuen festa!

A.: Ai, Uztapide, zure bertsua
nola izan dan txukuna,
eta buelta bota bearra
au da nere eginkizuna;
zarrak bakarrik esan dezu ta
jartze't kopeta illuna,
gazte askua emen ari da
euskera maitatzen duna.

Z.: Ai, Uztapide, nerbiyuakiñ
etzaitzela mugitu,
Zepaik orain esate'uana
biar zenduke aditu:
bizi gean arte guk geriari
biar diyogu segitu,
gure Jainkuak beriak ditu,
oaindikan emango ditu.

U.: Bazitekian lengo bertsua
izatia nabarmena,
Migel maitia, beti izan det,
bai, nik zure aitormena;
zuregatikan enitzan ari,
zertan artu dezu pena?
Entzuliakin sartutzen bainaiz
ni emen, Arozamena.

A.: Nik biotzetik maitatzen ditut
Uztapideren bidiak,
zuregandikan ikasi nitun
bertsuetako legiak;
zerbait esan bearra daduka
benetan bertsolariak,
ez bildurrik euki, badatozti
ondorendik landariak.

Z.: Obligatuta gauden ezkeru
segi deiogun lanian,
saiatutzia obeko degu
epoka datorrenian;
enáiz konforme galduko dala
Uztapiden esanian,
indartuko da illiak moztuta
laixter jartzen diranian.

U.: Gu ari gera indartu naian
sekulako afanian,
era ontara erori gera
Jainkuaren izenian;
Arozamena, gogotik asko
ari zerade lanian,
ia ixiltzen zeran zu ere
entzulerik ez danian.

A.: Ai, Uztapide, bire onetik
ari zerade kantatzen,
eta arrazoia daukazula
biziro dizut aitortzen;
sarrerarikan ordaindu gabe
alare ez dira sartzen,
martxa onetan kostako zaigu
gure izkuntza indartzen.

Z.: Izan diteke gure izkuntza
eztala egiten samurtu,
baña orrekiñ etzaitezela
oraindik ere makurtu;
etzazu bada pena geiegi
gauza orrekin zuk artu,
semiak ere euskaldun datoz,
etzaitezela bildurtu.

U.: Ez pentsa, Zepai, naganikan
burutik oso nastuta,
aldatuko naiz, gai oni ere
segitzerikan ezta;
Zepai bera're jarrita dago
bertsuak iya aztuta,
taberna dauka etxian eta
andikan aberastuta.

A.: Nik e Zepairi esango diot
gutzizko borondatian,
ia karrera ateratzen deun
edo lotzen deun katian;
neoni ere izana nazu
antxe lengo egun batian,
orrek dirua lasai egingo'u
ura datorren artian.

Z.: Ai, Uztapide, zure bertsoa
jarri dirazu aukeran,
bañan nik ez det ori sentitu
nola adixkide geran;
gora ust'egu guazela ta
asi gerade gain-beran,
amar urteko zuri utziko'izut
ia aberasten zeran.

U.: Brometan ari nitzaden eta
etzaitzela samindu,
baña Uztapide burutik ezta
tamaña ortan arindu;
juan daneko amar urtian
dirua pranko egin du,
oraiñ onenak atera eta
bere lagunai agindu.

A.: Iñoiz edo bein juan ezkerro
Akilinoren etxera,
jatekua ta eranetikan
eukiko dezu aukera;
txanpon batzuek einda dagola
ematen diot tankera,
taberna jarri zun ezkeroztik
ez omen da juan lanera.

Z.: Esan liteke naguala ni
oraiñ e buruko miñez,
zenbat laguntza egin diraten
Jainkuak bestek jakiñ ez;
pasatu ditut urtia pranko
lana galanki egiñez,
eta oiñ ere allegatzen naiz
zorrak pagatu eziñez.

U.: Lengo Agoztoko illian zuen
bere etxetikan erten,
or ibilli zan Aprika aldi
beintzat illabete baten; (2)
beonek eztit esaten baño
ari zaizkitzit esaten
Ameriketâ gutxienekoz
juan bear omen dula aurten.

A.: Utzi zituan lan gogor danak
eta utzi zitun penak,
ikusitzen det buelta aundiyak
orrek egin lezakenak;
Afrika aldi ikusik ditu
moro eta beltza denak
buelta oriyek ez ditue egiten
txanponik ez daukatenak.

---

(2) Zepaik eta bere andreak egun batzuk Ceuta-n pasa zituzten.

Z.: Ibilli giñan jun dan urtian
pranko denbora luzian,
gure etxian jun nai zutenak
geiago ere bazian;
aiek bakarrik etzuten aintzen
nik e agindu-ezian,
ez pentsa bakarrik pagau nitula,
auzuak lagundu zian.

U.: Beraz auzuak ordaintzen ditu
zure etxeko okerrak,
gauza oriek danak dauzkagu
pixka bat astindu bêrrak;
mundu onetan suertia du
onen moduko alperrak,
bizi bapua pasatzen ai da
emaztiari eskerrak.

A.: Ori ikusita nola ez alaitu
gizon on baten barrenik?
Egun bapuak pasa zitula
ori lendik badakit nik;
gu baldin bagaude gure errian
gañera bizi eziñik,
auzotikan ez degu izaten
olako laguntasunik.

Z.: Arozamena, guk badakigu
aspaldiñ alkarren berri,
gure errira zuk e ez dezu
iñoiz gutxietan korri;
nun ondo bizi litekian
esan deiogun alkarri:
borondatezko jendea nai baezu
gure errira etorri.

U.: Juaten ere saiatu laike,
aizu, Migel, alegiña,
onek ez dauka bate penarik
Errezil-dik aldegiña;
azai tartian dirua pranko (3)
Idiazabal-en egiña,
baña uste det auxen dala ango
azairik aundiñ-aundiña.

A.: Ikusitzen det urte askuan
dabilela bizirikan,
ondo bizitzen eztu artutzen
orrek beñe etsirikan;
itzak gozuak dauzka orretzek
oraintxe mingañetikan,
baña gu juaten bagerade
an zakurrak ankutsikan.

---

(3) Idiazabaltarrei *azariak* edo *azaiak* esan oi
zaie ez-izenez.

Z.: Badakizute Idiazabal-en
aspaldin bizi naizela,
juan daneko urte askuan
gogor saiatu naizela,
nere pameliyaren jabe
enitzan eingo bestela;
uste al dezu ni juan nitzanian
perratu-eta zeudela?

U.: Emen aitortu bearra dago
nola zeraden azkarra,
zuk jarri zendun zeru-antzian,
ura're len zan kaskarra;
alper-alperrik ematia da
gizonai konduta txarra,
aruntz juatian ez dezu gaizki
artzen zeure lagun zarra.

A.: Nik ondo dakit nola diraden
tabernariyen jokuak,
oien bizitza pagatu biar
aruntza juandakuak;
mokadu onak jarritzen ditu
guretzako modukuak,
onek kentzen dizka zakurrari
perra ta oñetakuak.

Z.: Arozamena, ôiñ e dirazu
disparatia tiria,
ixill-ixillik egongo banitz
neretzat etzan kaltia;
zuk esan dezu gure etxia
preziyoz dala betia,
debalde jan nai badezu obe
ospitalera juatia.

U.: Au orain ere lengua dago,
ni esatera nijuan,
danak zapaldu ote dituzun
orren aurreko ujuan;
oraindik ere gure laguna
ezta estadu bajuan,
onek zerbaitxo dadukan arte
etxe orretara juan.

A.: Lengo batian etorriya naiz
ni Zepai orren etxetik,
otz aundirikan enun ekarri
kanpua eta barrendik;
zenbat txanpona utzi nituan
goguan daukat oraindik,
ainbeste diru eleike egin
Jaungoikuaren biretik.

Z.: Nere munduko ibiller'abek
oaindik ez ditut aztuak,
Arozamenak nere buruak
ipintzen ditu nastuak;
eman dituzun arrazoi oiek
ziraden oso bastuak,
iru sos baitut etxian baña
ez projimuai ostuak.

U.: Zuk e taberna jarri zendun da
egin zenduen jokua,
zerez e pixkat izango zera
nunbait bizimodukua;
lendabiziko ein zazu beintzat
urre gorritik naikua,
mundu onetan uste det dala
orixen gaurko jainkua.

A.: Begira, Zepai, esango dizut
orain kolpetik zerori,
egi batzuek aitortutzeko
ari gerade kantari:
pixka-pixka bat beira zaiozu
zure erri ta auzori,
guri merkexiago emanda
kendu belarrimotzari.

Z.: Esan liteke arrazoi dula,
orrentzako da kintzia,
gustatutzen zat izketa ori
neri oraiñ ordaintzia:
norberak lana egiten baño
errexago da aintzia,
opiziyorik txarrena au da:
eztaukanari kentzia.

U.: Luzaro ari gera lanian
nola daukagun itzala,
baña uste det nik gai batekin
luze samar gabiltzala;
entzuliak e aspertzen dira
bertsolariak bezela,
ixil gaitezen eta Anttonek
gai batzuk jarri ditzala.

A.: Bizimodua nol'izaten dan
txit taberna-baztarretan,
Akilino're familiyakin
ortxe dabill indarretan;
gu berriztikan aruntz juanda
irten bear negarretan,
ordaindurikan etzaukatenak
utzi zutena zorretan.

* * *

Uztapidek eskatu bezela, gai batzuek jarri zizkieten, bakoitzari gai bana. Daturik, magnetofonoz etzuten gai-emate ori artu. Bañan bertsoetatik errez igeritzen zaio gai oiek zer ziran: Arozamena-ren gaia, Loiola ballarako ur-eskasia zan; Uztapidena, baserria; ta Zepairena, ille-bizar luzeak dituztenak.

Onela kantatu zuten:

A.: ..... (4)

egin nai det egiñala
ikust'ezute aspaldi ontan
urik gabe gabiltzala;
esaten dute tuberi orik
oso txikiyak dirala,
urik gabeak ekarritzen du
familiarako itzala.

U.: Urterik urte ikusten degu
baserriyaren iltzia,
atzenak dira ta eztu baliyo
orain broman ibiltzia;
erremediyo bat pentsatzen det
Zepairekiñ ipintzia:
obe genduke gona motz oiek
oain baserriyan sartzia.

---

(4) Lerro au etzuten magnetofonoz artu.

Z.: Borondaterik asko badaukat
pazientziya artzeko,
a ze ejemplo ona daukazun
baserri txarra ontzeko!
Nik badadukat borondatia
pixkat zuri laguntzeko,
makinak eosi biaitut aurrena
aiei bizarrak mozteko.

A.: Nik pentsatzen det eite'ituztela
ur orrekiñ alegiñak,
eta ezian sortutzen dira
famiyietako griñak;
alde batetik egarriya ta
beste aldetik zikiñak,
denborarekin etorri leizke
sendatuko eztiran miñak.

U.: Nik ikusten det gorabera bat
guztiontzat galgarriya:
etxiak egin bazter guztitan
eta aunditu erriya,
seme-alabak igesi jua
ta ustu da baserriya;
aldaketarik ez baldin bada
laixter ixtilu gorriya.

Z.: Lotu dezagun iñol'al bada
jendillaje au kation,
zenbat endredo jarri digute
bizi giñanak pakian!
Illiak eta bizarrak luze,
gorputz guziak tapian,
baserriñ eztô zer egiñikan
oriyek moztu artian.

A.: Uran kontuba berriz e nai det,
agintariyak, berritu,
orru aundiyan esan nai nuke
iñork nai badu aditu;
zikiñ usaia artuta gaude,
ezin gerade garbitu,
donostiarren anaiak gera,
loiolatarrez oroitu!

U.: Badakizute nola indarrrik
gabe dagon baserriya,
piño-aldaketa orrekiñ ere
oker aundiya etorriya;
atzenerako emen badator
euskaldunentzat arriya:
baserri gabe gelditutzean
zertako Euskalerrriya?

Z.: Esan biarra nei tokatu zat
ariyan ari naizela,
motibua're banuan eta
ixillik negon bestela;
buru gañetik ipurdiraño
illiakiko itzala,
gure Jainkuak nere partetik
danak kalbotu ditzala.

* * *

Ta, bukatzeko, beren artean puntutan
jardun ziran:

A.: Orain agintzen dute
puntua jartzeko...

U.: Kapaz al aiz i, Zepai,
ortan segitzeko?

Z.: Eztiak agindu beintzat
muturrian jotzeko!

A.: Jaunari eskatu diyo
danak kalbotzeko!

U.: Gu kalbotuta gaude
gaur baño lenago...

Z.: Ni're gauza orrekiñ
aztuta ez nago.

A.: Nere buruan beintzat
illarik eztago...

U.: Barberuen irabaziya
orduan akabo!

Z.: Oraiñ eztaukagu emen
barbero biarrik.

A.: Nerekin beintzat ez dute
egingo indarrik.

U.: Zertan eman bear uen
desafiyo txarrik?

Z.: Ik ez dek eorrek kentzen
etxian bizarrik!

A.: Aspaldin dabil jeni-
yotik txarrekua.

U.: Ori eztu oraingua,
oraiñ aurrekua.

Z.: Uztapide det ortan
lagundutakua.

A.: Au da gaztiai gorroto
asko artutakua.

U.: Enauk arritzen eukita
ik jeniyo txarra.

Z.: Baña ortan etziok
Zepai bakarra.

A.: Oraindik e badauka
gogotik indarra.

U.: Bertsuak utzi eta
artu zak gitarra!

U.: Gustatu ote zaioten
ein dezun ertera?

Z.: Kasoik ez dute egin da
konponduko gera!

A.: Entzun nai dunantzako
jarri du aukera.

U.: Agur, anai guziok,
guazen bazkaltzera!

DONOSTIA-KO LOIOLA-N

(1970/VII/31)

ZEPAI, UZTAPIDE TA AROZAMENA

Jose Ayerbe-k: Urtero bezela emen ditugu gustoko ditugun bertsolari auek, eta asera emateko lendabiziko agurra bertso bana kantatuko dute, jendea agurtuaz eta San Inazio eguna gogortuaz eta abar. Asera emango du Uztapidek.

U.: Loiola aldera ekartzen gaitu
San Inazio egunak,
urtero egun au txoko ontan
ospatu izan degunak;
aurreko aldiak ikusten ditut
neure anai euskaldunak,
auxen da poza ikusitzian
baditugula lagunak!

Z.: Jendiak ontzat artu dezala
gure emengo jarduna;
eta gaur ere juntatu gera
kuadrilla ezaguna,
alkartasuna geren biotzez
asko maitatzen deguna;
pake onian pasa dezagun
San Inazio eguna.

Ar.: Nere lagunak bezela nik e
oraintxen bertso berriyak,
jendia pixkat alaitzearren
ununtz gera etorriyak;
gutxiagorik etzun merezi
Loiola aldeko erriyak,
agur bero bat eskeintze'izutet,
euskaldun maitagarriyak.

* * *

Jose Ayerbe-k: Orain, pixka bat bero-
tu ditezen, puntu batzuk jarriko dizka-
tet. Lendabizikoa Uztapideri:

Ay.: Juan bear al dezu biyar
Urtaiñ ikustera?

U.: Esamiña egiten
ez nua astera;
aspaldin dabill erri
batetik bestera,
beti kontu bat aitzen
aspertuak gera.

Ayerbe-k: Orain Arozamena:

Jarraitzen al diok oraiñ
ere parrandari?

Ar.: Aspaldian egiten deu
ortatik ugari,
batzutan jaten eta
bestetan kantari;
ikusi nai baldin b'ek
i're etorri ari!

Ayerbe-k: Orain Zepai:

Gu beti pronto gaude
illia artzeko...

Z.: Guk e badegu tokia
gauz ori sartzeko;
ibilli arren eskiñan,
bestiak ertzeko,
gutxitxo dakizu guri
adarra jotzeko!

Ay.: Zenbat bertso kantatzen
dezu egunian?

U.: Mordoska dezentia
era degunian;
parrez iya lertu nitzan
oraingo unian,
Zepaik bertso ori
bota digunian.

Ay.: Zer esaten dik andreak
berandu joatian?

Ar.: Errita izaten dek
alakon batian;
baña guziok kontun
erori gaitian,
oraindik eukitzen nau
naitasun fuertian.

Ay.: Zenbat andregai izan
zenitun gaztetan?

Z.: Beiñe enitzan ibilli
ni're berriketan;
enitzala iritxi
estadu orretan,
bat artu nun allegatu
nitzanên urtetan.

Ay.: Zigarro ala ardoa
zer dezu naiago?

U.: Eztago galdetzerik
gizonai geiago;
bietatik galerazten
asi-eta nago,
zartu gera ta guria
iya juana dago.

Ay.: Entregatzen al diok
jornala osorik?

Ar.: Kentzeko ez dît izaten
beñere gogorik!
Bestela nola euki
olako triparik?
Dirurik gabe etziok
dotore jaterik!

Ay.: Praille sartzea ez al dezu
beñere pentsatu?

Z.: Oraindik memoririk
nik eztet kansatu;
olako kuadrillan
ez gera juntatu;
nere pekatu ta iriak
nai dituk kontatu!

* * *

Jose Ayerbe-k: Orain bakarka egingo dute. Bakoitzari gai bat jarriko diotet, eta bakarka iruna bertso. Lendabiziko, Arozamena-ri:

Arozamena egin zagon kontu dala baserrian dagon morroi bat, baserriko morroia; eta baserri ortan, oitura izango da edo ezta, eztakigu, otorduko denboran ardo pixka-pixka bat bakarrik ematen diote, ta bera pixka bat ardoa gustatzen zaiona da. Ez degu esango pasatzen dana edo mozkorra danik, baño gustatzen zaiona ardoa. Pitarra dauka nai dun ainbeste, pitar gazia, eta ez dio grazirik egiten pitarrak. Edan baño, ez edan naiago du pitarra. Bañan jai-arratsaldeetan libre izaten du illuntze arte, ganaua gobernatu arte; tarte ortan, ba, egiten ditu bere egiteko batzuk: joaten da ta pixka bat berdinduta joaten da etxera. Ta gero, jakiña, ganau-lanak egin bear da, nagusia gañean da, an izaten dira komeriak lanak ezin egiñik! Eta bes-tetan baño denbora geiago pasatzen du ta esne gutxiago bildu. Ta nagusiak or artzen dio kargu, esanez oitura ori uzteko, bestela bialdu egingo dula. Bera oso gustora dago; soldata ona irabazten du ta pena ematen dio itz oiek entzutea, baño zuk esan ortik aurrerakoak.

A.: Nagusi jauna, dauzkaten penak
astera nua kontatzen,
goizetik arrats gelditu gabe
,ai naiz lanian puskatzen;
zure morroia nazu, nagusi,
etzera ondo portatzen:
ardo geixio eman zaidazu,
ez det geiago eskatzen.

Emen izaten det otordua
eta oiaren epela,
ikusten nago gaur morroi asko
ondaturikan gaudela;
otorduetan portatzen zera
txakurra banitz bezela,
ta ez al dakizu Jaunan aurrean
danok anai geradela?

Emen uzten det nere izerdiya,
emen uzten det indarra,
nerekin ze ite'zun ikusita
etorritzen zait negarra;
ardo eskasiya otorduetan
eta sobrante pitarra,
martxa onetan aziko zaizkit
illia eta bizarra.

* * *

Jose Ayerbe-k: Orain Uztapideri beste gai bat jarriko diot. Zu izango zera, egin zagun kontu ala zerala, lau urteko ume-txo bat. Zuk dituzu laguntxo batzuk, zurekin jolasten ibiltzen diran lagunak, ikastolara joaten diranak, eta euskeraz ederki egiten dute. Eta zuk ez dakizu euskeraz. Baño ikasteko gogoia daukazu, ta zure aitari esaten diozu ikastolara joan nai dezula, euskeraz ikasteko. Zure gurasoak emen jaioak dira, euskaldun jatorrak, emen jaioak; bañan zure aitak esaten dizu ezetz, eztuela nai olakorik. Aber zer esaten diezun zuk guraso oieri:

U.: Nere guraso maitagarriak,
nai nuke adierazi
nere aurtzaroan egarri batez
nola naizen emen bizi;
iñola al balitz ikastolara
joaten nai nuke asi,
olako izkuntza zoragarriya
zergatikan ez ikasi?

Nik nere aurtxo lagun oieri
euskeraz diet entzuten,
eta tamalez oraindikan nik
ez baidakit erantzuten;

oraiñ olako urte ederrak
zergatikan utzi juten?
Aita ta ama, pentsa zazute
zer egiten dirazuten.

Izkuntza ori ikusitzen det
nola dagueen jokuan,
bertan ikasi ez bagentzake
zer eingo dute kanpuan?
Nik nai nukena ori ikasi
eta mundu zear juan,
presa alperrik egingo degu
ura juanetakuan.

* * *

Jose Ayerbe-k: Orain Zepairen txanda: Zepairen gaia au izango da: Zepai ta bere andregaiia. Egin zagun kontu atzo alkarrekin egondu zirala ta emen junta-tzekotan gelditu zirala, onera etortzekotan biak, emen alkar ikusteko. Baita etorri ere bat bezela bestea. Baño or azaldu zaio andregaiia, orain arte gona motx-motxakin ibili dana, lurra jotzera-ñoako ainbesteko gonakin. Or ixkiñan zegola ikusi du; ez dio kasorik egin, eta bere artean esan du: Barrena joaten naizenean entzungo dituzu orratik zereak! Aber zer esaten diozun.

Z.: Denbora asko etzan izketan
gauzia pranko jakinda,
nola nitezke nik ondo esan
gaur itzegiten ekinda?
Egun batetik bestera dagon
diperentziya ezin da,
gaur nik ez dizut kasorik egin
atzo motzakin izinda. (1)

Zenbat persona gelditzen da gaur
gauza oiekin zapuztuta,
ta ez dakiten bakar batzuek
egongo dira poztuta;
pobretu diran ez dakigu guk
dauden aberastuta,
bi pare orain luziarekin
erdi-erdian moztuta.

Leno ziñaden erdizkakua,
gaur etorriya osorik,
gona luziak soñian eta
ezin botarik pausorik,
zuk ez baidezu estimatutzen
nobiyo ta gurasorik;
gona oriyek moztu itzazu,
ez dizut eingo kasorik!

* * *

---

(1) Izinda: izanda. Urola aldean orrela esaten da askotan.

Jose Ayerbe-k: Orain irurak alkarrekin egingo dute; bakoitzari bere eginkizuna jarri ta irurak alkarrekin. Ola izango dute beren eginkizuna: Zepai ta Uztapide bi anai mutilzarrak, alkarrekin bizi diradenak; eta Arozamena izango da berakin dagoan neskamea. Zepaik dauzka irurogei urte; Uztapidek berrogei ta bost; Arozamena-k ogei ta amar urte. Ta emen gertatzen dana, eztakit Zepai mutilzarraren iduripena izango dan ala ez, bañan bera errezelo txarra artuta dago. Iduritzen zaio bere anai gazteari obeto atenditzen diola neskameak, azkarrago joaten zaiola deituta koan, da gauzak txukunago jarri. Badi-teke ere anai gaztea txukunagoa izatea berez, eta beste a zabarxeagoa izate-edo. Or dira kontuak! Beintzat egun batean or ekiten dio mutilzarrak, zarrenak, neskameari erritan: aber beste anaiak geiago pagatzen dion edo zer pasatzen dan. Biak erdibana pagatuta daukate, neskamea erdibana pagatzen dute.

Lenbizi kantatuko du Zepaik; gero neskameak erantzungo dio; eta irugarrena Uztapidek, pakeak egitearren-edo etortzen dana.

Z.: Aizu, neskatxa, pentsatutzen det
orain zuri ekitia,
ez-jakiñian baldin bazaude
ori on da jakitia:
antzeman dizut nere anaia
oso dezula maitia,
ni naiz oraindik danen nagusi,
kontuz ibilli zaitia!

A.: Mutilzarraren arrazoia da
mundu onetan jakiña:
bere anaiakin ikustea
orrek emate'io miña;
urtietan e aurrera zuaz,
gañera zaude zikiña,
zuri kaso geio egingo nizun
polita izan baziña.

U.: Neskame orrek ikusitzen du
nere anaiaren planta:
reuma gogorak lotu du eta
ezin mogitu du anka;
neri obeto begiratzia
dauka arrazoi galanta,
diru geiena anaiak baño
onek bearrena falta.

Z.: Aizu, neskatxa, ni baño geio
gustatzen zazu bestia,
gure senire danak onekin
oso kontentu ezia;
nei galerazi eta bedorrek
artu ber zul'emaztia,
berrogei eta amabost ditu,
au're ez dago gaztia.

A.: Begira, lagun, gaur ez nijua
ni bestetara iñuna,
naiz-et'anaiangatik zuk neri
jarri kopeta illuna.
Esaten dezu: «Ni naiz nagusi,
nik dadukat ondasuna!»
Uste al dezu dirun dagola
munduko maitetasuna?

U.: Neskamia, nik maitatzen zaitut,
eta patxaran egondu;
nagusiari kaso egin gabe
ez al giñezke konpondu?
Nik oraindikan sasoiak daukat
eta zindezket mantendu;
onek zertako baliyo ez ta
zertan onekin ezkondu?

Z.: Aizak, *hermano*, nere itzakin
jarriko aut mantenduta:
neskame ori gaztia ziok,
orrek nai dik ezkondata;
iretzat eta neretzat berriz
ziok naiko berandu-ta,
gauzaren jabe ein nai du onek
eskubidiak kenduta.

A.: Gaur bezelaxe itzeiten zendun
anaiangatik lenguan,
baña nik ori maitatutzen det,
sartuta daukat buruan;
zu bezelako agure zar bat
artutzen badet onduan,
zere denboran ibil bearko'zu
Onassis zarran moduan.

U.: Reuma puxkat e badauka eta
memoriya txit ariña,
askotan ola ibillitzen da
eguaiziak eragiña,
moxkortu ere egiten da ta
askotan erdi zikiña...
Alper-alperrik abill, anaia,
tratua ziok egiña!

* * *

Jose Ayerbe-k: Berriro irurak alkarrekin egingo dute; bañan iru bizimodu desberdiñak izango dituzte irurak: Arozamena izango da mutilzarra, Uztapide ezkondua, ta Zepai apaiza. Askotan gertatzen dana, geure bizimoduarekin ez gera kontentu izaten; beti besteak obeto dirala edo beti besteri inbiriya izaten diegu. Ta e m e n mutilzarra, ezkondu izan bazan edo ezkondu naiago, inbiritan, ezkondu izan balitz; ezkondua, berriz, mutilzar geratu izan balitz; ta apaizak ere izango du zerbait esateko. Oso gustora daudenik ez dute ematen, itzak artuta. Asera emango du mutilzarrak, Arozamena-k. Iruna bertso. Eta esango dute zergatik ez dauden konforme ta zer izatea nai zutekean: edo apaiza, edo ezkondua, edo... berak esango dute.

A.: Ontâ ezkerro zerbait esaten
bear genduke gaur asi,
ta, apaiz maitia, zui esan gabe
ez naiz juango igesi:
lengo batian pasiatutzen
kalian zaitut ikusi,
biok mutilzar gerade baña
ez gerade berdin bizi.

U.: Etxetik erten baño lenago
artzen ditugu ordenak,
emakumeak nola diraden
oso kristau nabarmenak;
parranda pixkat egin nai guk da
galerazi eta penak,
gauz orren berri ez dakizute
ezkondu etzeratenak.

Z.: Ni apaiza naiz, geldi eoteko
eztit ematen gogorik,
esanda baño ez det egingo
iñola obra oberik:
ezkondu ta solteruak ez dute
relejiyo-kolorerik,
apaizik-ezian etzun artuko
matrimoniyo santurik.

A.: Apaiz maitea, au esateko
ematen dit nei goguak:
pixkat narrastuk ikusten ditut
ezkonduaren barruak;
ez al dakizu zer diperentzi
eginda daukan munduak?
Gaur egunian amaika baida
apaizik gabe ezkonduak.

U.: Apaiz jaun onen lantegia da
aldarea ta korua,
prediku batzuk guri eginda
seguru bizimorua;
lanik txarrena izan lezake
irabazitzen zerua,
baña karrera ori egin duna
ez da ziara erua.

Z.: Pentsatzen nuan asierako
zer esan biar zenduan,
apaizagatik gaizki esaka
bizi zerade munduan;
ta, badakizu, etzera bizi
oso toki seguruan:
zalapartaka apaizan billa
eriotzako orduan.

A.: Ez det esaten txarra zerala
ta gutxiago kirtena,
baña bertsua kantatu bear
oraintxen apaiz batena:
b'al dakizute ointzako zer dan
munduko lanik txarrena?
Beste guziaz sinixtu-azten
berak egite'ez dutena.

U.: Ai, apaiz jauna, orrek esan du
zu ere estu zaudela,
sinixte'ztiran gauzak munduan
asko jarrita daudela;
apaizak ere etzazu esan
guziak onak direla,
gai onarekin egin bear da
zerri-odolkiya bezela.

Z.: Galdu generala iruritzen zat
Kristoren lege zuzenez,
ni gonbertitu nai naute emen
baña jardunez-jardunez;
eztitut abek eskramentatzen
relejiyoko esanez,
zuk b'al dakizu dotriña ori
siñixten detan edo ez?

* * *

Jose Ayerbe-k: Orain, bukatzeko, gai
berarekin irurak bertso bana kantatuko
dute: zer eskatuko zenio teke San Ina-
ziori Euskalerrirako? Asera eman lezake
Uztapidek:

U.: Neri entzun-zai zaudete zuek
nik pentsatu bitartian,
makiñatxo bat gauzaren falta
bada Euskalerrri-partian;
baña nik auxen eskatuko'iot
agoa bete-betian:
urrungo urtian juntatutzeko
gu danok emen batian.

Z.: Bizi geranak mundu ontatik
eman biarra mugira,
urrungo urtian etortzeko're
eska zaiogun sikira,
osasunakin jardun dezagun
emen kantatu ta tira;
edo bestela eaman gaitzala
bera dagueen tokira. (2)

A.: Muitu ditugu mingañaak eta
muitu ditugu eztarrîk,
San Inazioi berotu naian
nabilla ni're belarrîk:
gure artean etzazu jarri
okerra edo negarrîk,
pake santua eskatutzen det,
ezteu geiagon biarrîk.

---

(2) Etorkizunaren berri bazekiala ematen du. Len esan bezela, Zepai Uztaillaren 24an il zan, San Inazioren bederatziruurenean alegia. Esan diteke, beraz, San Inaziok Zepaik eskatu bezela egin zuala: here egunerako "bera dagoen tokira" eramán.

ZEPAI ZANARI

AROZAMENA-K (1)

1/ Zepai bertsolariya,
Akilino izenez,
zu nolakua ziñan
ezta esaten errez;
bertso batzuk jartzia
zure oroimenez:
gure euskal baratza
jantzi zendun lorez,
ta orain utzi gaituzu
semeak negarrez.

2/ Errezilko semea
Akilino zana,
Euskalerra guziyak
maitatzen zuana;
gauz bat da esatia ta
bestea izana,
beñere ezta aztuko
egin zendun lana,
amaika egi eder
munduan esana.

---

(1) Arozamena-k bertso auek kantatu zituan Loiolako erri-irratitik, Zepai il da laister. Arozamena-rena ez-ezik, gañontzeko bertsolari guzien naigabea ere erakusten digute. Orregatik jarri nai izan ditugu liburuaren bukaeran.

3/ Uztailak ogei ta bost,
Santiyo-eguna,
zure eriyotzan berri
jakindu genduna;
biyotzetikan nizun
nik maitetasuna,
ezin sinisturikan
ura estuasuna,
mundutik juan zalako
guziyon laguna!

4/ Gaizki xamar zeundela
jakindu genduan,
nunbait gaitza txarren bat
zeukazun barruan;
bañan lenengo gauza
au pensatu nuan,
poza bat sarturikan
biyotzan barruan:
egongo ziñalako
Jaunaren onduan.

5/ Pensaturik biyotza
liteke erdibitu,
munduan zenbat zuan
Zepaiek supritu;
euskara zabaldurik
mundua korritu,
ta agintzen ziyotena
biyotzez serbitu,
Jaunak e olakuak
maitatutzen ditu.

- 6/ Txapel eta Saiburu
eta Txirritakin,
Udarregi gañera
Prantzes-Txikiyakin,
Otaño're or dago
Pello Errotakin,
Gaztelu're onduan
jaun Xenpelarrekin,
kantatuko dezute
danak alkarrekin.
- 7/ Omenaldi bat zendun
ondo mereziya,
nik bezelaxe geiok
degu ikusiya;
lar gaizto bat daukagu
gorputzen josiya,
il da gero egitea
gauza itxusiya,
barkatuko al dezu
buru-eskasiya!
- 8/ Orain zeruan zaude
gozotasunian,
emen supritu eta
or zorionian;
gu're laister gaituzu
zure aldamenian,
auxen eskatzen dizut
azken-azkenian:
bidera irten zaitetz
aruntz guazenian.

ORAINDAÑOKO LIBURUAK

1. R. Artola: Sagardoaren Graziya (*Aitua*).
2. M. Soroa: Gabon, Au ostatubal, Anton Kaiku. (*Aitua*).
3. F. Apalategi: Euskal mutillak armetan, I. (*Aitua*).
4. Pepe Artola: Ustez laguna detan. (*Aitua*).
5. P. M. Urruzuno: Euskalerritik zerura. (*Aitua*).
6. T. Alzaga: Ramuntxo. (*Aitua*).
7. R. Azkarate: Galtzaundi. (*Aitua*).
8. A. Apaolaza: Patxiko Txerren.
9. B. Iraola: Oroitzak.
10. Errege eguneko bertso sayoa (1962). (*Aitua*).
11. P. Larzabal: Bordaxuri. (*Aitua*).
12. Bilintx: Bertso ta lan guziak. (*Aitua*).
13. M. Izeta: Dirua galgarri. (*Aitua*).
14. P. Larzabal: Iru ziren.
15. Ezkontza galdutako bertsoak, I.
16. A. M.ª Zabala: Gabon gau bat.
17. A. M.ª Labayen: Malentxo alargun!
- 18-19. A. Zavala: Txirrita. (*Aitua*).
20. F. Goñi: Lurdesko gertaerak.
21. P. Larzabal: Herriko bozak.
22. Bertsolarien txapelketa (30-XII-1962).
23. Aizkolariak.
24. F. Imaz: Bertso guziak.
25. A. P. Iturriaga: Jolasak.
26. A. M.ª Zabala, A. Larraitz, Mir: Periyaren zalapartak.
27. Azpeitiko Premiyoaren bertsoak. (*Aitua*).
28. B. A. Mogel: Ipui onak.
29. T. Alzaga: Burruntziya.
30. G. Anduaga: Egunsentiko txoria.
31. M. Soroa: Baratzen.

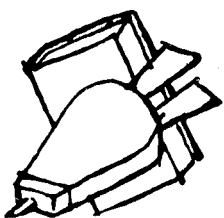
32. *M. Elicegui, A. Zavala*: Pello Errotaren bizitza.
33. *M. Elicegui, A. Zavala*: Pello Errotak jarritako bertsoak.
34. *P. Larzabal*: Senpere-n gertatua.
- 35-36. *J. V. de Echagaray*: Festara.
37. *A. Cardaberaz*: Euskeraren berri onak.
38. *S. Salaverria*: Neronek tirako nizkin. (*Aitua*).
39. *Bertsolariak*: Amar urteko bertso-paperak.
- 40-41. *J. R. Zubillaga*: Lardasketa.
42. *Uztapide*: Noizbait.
43. Bertsolari-txapelketa (1-I-1965).
44. *P. Larzabal*: Hilla esposatu.
- 45-46. *J. M. Satrústegui*: Bordel bertsolaria.
47. *P. M. Urruzuno*: Iru ziri. (*Aitua*).
48. *P. Barrutia, Sor Luisa, X. Munibe*: Teatro zaarra.
- 49-50. *A. Zavala*: Pello Errotaren itzala.
51. *P. M. Urruzuno*: Ur-zale baten ipuiak.
- 52-53. *G. Anduaga*: Bertso-bilduma.
54. *A. Zavala*: Fernando Amezketarra bertsolaria.
55. *Basarri*: Laugarren txinparta.
56. *A. Zavala*: Udarregi bertsolaria.
- 57-58. *C. Beobide*: Asis'ko Lorea.
59. *A. Zavala*: Axentxio Txanka bertsolaria.
60. *A. Zavala*: Errikotxia, Itxaspe ta beste zenbait bertsolari.
61. *A. Zavala*: Gaztelu bertsolaria.
62. *A. Zavala*: Zarautz'ko Zaldubi bertsolaria.
- 63-64. *A. Zavala*: Juan eta Pello Zabaleta bertsolariak.
65. *J. M. Satrústegui*: Luzaide'ko kantiak.
66. *A. Zavala*: Iru bertsolari.
67. Bertsolari-txapelketa (11-VI-1967).
- 68-69-70. *A. Zavala*: Alzo'ko Imaz bertsolaria.
- 71-72. *A. Iturriaga*: Ipuiak.
73. *A. Zavala*: Iru anai bertsolari.
- 74-75. *A. Zavala*: Errenteria'ko bertsolari zaarrak.
76. *A. Zavala*: Alza'ko bertsolari zaarrak.
- 77-78. *A. Zavala*: Paulo Yanzi ta bere laguneren bertsoak.
- 79-80-81. *A. Zavala*: Lexo bertsolaria.
82. *A. Zavala*: Juan Maria Zubizarreta bertsolaria.
83. *A. Zavala*: Motza, Zulaika ta Ugalde bertsolariak.

84. *M. Matxain*: Uste gabea.
85. *Xalbador*: Ezin bertzean.
- 86-87. *A. Zavala*: F. Iturzaeta bertsolaria.
- 88-89-90. *A. Zavala*: Xenpelar bertsolaria.
91. *A. Zavala*: Txapel bertsolaria.
92. *I. Alkain* — *A. Zavala*: Alkain aita-semeak.
93. *A. Zavala*: Zubeltzu ta Saikola bertsolariak.
94. *A. Zavala*: Atano ta Estrada bertsolariak.
- 95-96. *A. Zavala*: Azkoitia'ko zenbait bertsolari.
97. *A. Zavala*: Bidasoa aldeko bost bertsolari.
- 98-99. *Inozentzio Olea*: Goierriko lorak.
100. *Manuel Lasarte*: Bertso-mordoxka.
- 101-102. *A. Zavala*: Txirritaren bertsoak. I.
- 103-104. *A. Zavala*: Txirritaren bertsoak. II.
105. *Jose Inazio Etxeberria*: Mendi-gañetik.
106. *A. Zavala*: Pastor Izuela. — Ezkioko ta Segurako itxuak.
107. *A. Zavala*: Zepai bertsolaria.

1027971

JB-960

AUSPOA
LIBURUTEGIA

JL

IMPRESO EN ESPAÑA